

ПОУЧИТЕЛЬНЫЯ СТАТЬИ

ВЪ СТИХАХЪ И ПРОЗѢ.

НА АЛТАЙСКОМЪ ЯЗЫКѢ.

ИЗДАНИЕ

Православнаго Миссіонерскаго Общества.

КАЗАНЬ.

Типографія Императорскаго университета.

1881.

ЗАЛА 18
ШКАФЪ 56.
ПОЛКА 8
№ 372.

Алт.

2-599.

ПОУЧИТЕЛЬНЫЯ СТАТЫ

ВЪ СТИХАХЪ И ПРОЗѢ.

НА АЛТАЙСКОМЪ ЯЗЫКѢ.

ИЗДАНИЕ

Православнаго Миссіонерскаго Общества.

КАЗАНЬ.

Типографія Императорскаго университета.

1881.

ЛТЛ
888-8

ПОДПИСАНЫЕ СТАТЬИ

ВЪ СЛѢДСТВІИ ПРОВА

Отъ Совѣта Братства Св. Гурія печатать дозволяется. Но-
ября 24 дня 1880 года.

Предсѣдатель Совѣта *Павель Епископъ Чебоксарскій, Ви-
карій Казанскій.*

ИЗДАНИЕ

Православнаго Миссионерскаго Общества.

КАЗАНЬ

Типографія Печатнаго Общества

1881

ОГЛАВЛЕНІЕ.

ОТДѢЛЪ I-й.

Главы Стран.

80	I. Неле немені јайаганы елді аргалаганы. (Сотвореніе міра и искупленіе)	1
17	II. Јаковтын ууды Јосифтын јүрүмү (Житіе Јосифа сына Јаковлева)	4
27	III. То-же по Библии	17
73	IV. Калганчы чак. (Послѣдній вѣкъ)	49
47	V. Кілінчектү сүнезінін едінен айрылганда кемзінп сыктаганы. (Плачь души грѣшника по разлученіи съ тѣломъ)	53

ОТДѢЛЪ II-й.

80	I. Кара сагышту кіжі. (Злоумышленникъ)	56
81	II. Шоқчы кіжі. (Пакостникъ)	57
88	III. Куйунчеек кіжі. (Завистникъ)	59
38	IV. Тарынчаак керішчеен кіжі. (Гнѣбливый, любящій ссоры)	60
81	V. Очош, сөс укпас кіжі. (Упрямый)	62
58	VI. Копчы кіжі. (Клеветникъ)	63
88	VII. Сайгакчы (Коварный)	64
88	VIII. Елікчі, каткычы кіжі. (Насмѣшникъ)	65
78	IX. Төгүнчі кіжі. (Лжець)	67
78	X. Култур мекечі. (Лукавый обманщикъ)	68

- XI. Мактанчык (Хвастливый) . . . 68
- XII. Черчек, чечеркек кижі. (Бойкій на словахъ, любящій многословить). 69
- XIII. Пагай, піяр тїлдү кижі. (Любящій сквернословить) . . . 70
- XIV. Улу күүндү, кижі тообос. (Гордый, непочтительный) . . . 71
- XV. Жамыркаак, саїркаак кижі. (Властолюбивый, честолюбивый) . . . 72
- XVI. Кокымай, жазанчык кижі. (Шеголь). 73
- XVII. Пайрамды тообос кижі. (Непочитающій праздниковъ) . . . 74
- XVIII. Жарышчы кижі. (Охотникъ до конскихъ бѣговъ) . . . 75
- XIX. Тандырлап тартар комысчы. (Музыканти) . . . 76
- XX. Картка кирген кижі. (Картежникъ) 77
- XXI. Кайчы, чөрчөкчи кижі. (Сказочникъ) 79
- XXII. Уурчы кижі. (Боръ) . . . 80
- XXIII. Күүрчи, плаачы кижі. (Грабитель) 81
- XXIV. Екі санаалу кижі. (Двомысленный) 83
- XXV. Седен секірме кижі. (Кто многое замышляеть и ничего не исполняетъ). . . . 83
- XXVI. Жарынчы, төлгөчї, рымчы кижі. (Разнаго рода ворожеи) . . . 84
- XXVII. Шалбыр кадыт. (Неопрятная жена) 85
- XXVIII. Шалбыр ер кижі. (Неопрятный мужъ) . . . 86
- XXIX. Жуунчаак, кыйга пай кижі. (Скупой богачъ) . . . 87

68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
79
80
81
83
84
85
86
87

ОТДЪЛЪ I.

ПЪНІЕ.

I ПÖЛÛК.

САРЫНДАР.

I.

Неле немені جایаганы, елді аргалаганы.
(О сотвореніи и искупленіи мира).

Неле немені جایаірда,
Не-де неме жок полгон.
Жагыс Кудай полгон,
Жайачы Ол полгон.

Анаг пашка Кудай жок,
Анаг пашка полбогон.
Емді-дее Ол Кудай,
Емді-дее Ол жагыс.

Төзөп чыккан төзі жок,
Төрөгөн Аның угу жок.
Ак жарыкты جایаган
Алдынаг Поі Кудай.

Жараш жарык ползын деп,
Жарыкты Кудай جایады.

Жараш жарык полды;
Жарадып Кудай көрді.
Тегере койыны ползын деп,
Тегере койынын жайады.
Айткан сөзі пүдүрді,
Анида полуп калды.
Жажарып жерге өссін деп,
Жажыл пүрлүді жайады.
Жер жажарып өлөң өсті,
Жергележе агаш пүтті.
Түш жарыдар күн жайады,
Түн жарыдар ай жайады.
Түш жарыдар күн полды,
Түн жарыдар ай полды.
Түгейлеп куштар жайады,
Түгейлеп палык жайады.
Талбыш учар куш полды,
Талайда палык полды.
Аймактап аңдар жайады,
Аймактап малдар жайады.
Жерге тарап көптөді,
Жердег оттоп жүрділер.
Сагыжы ару ползын деп,
Сагышту кижі жайады.
Ады анын Адам полды,
Албаты анаш өскөн.
Поина ошкоч ползын деп,
Пойынды мөңкү жайады.
Кубулбас мөңкү жайады,
Кудайга ошкоч полды.
Ар немені жайадым деп,
Амыр ползын деп, күн салды.

Жеткіл ончо жайаган,
Жетінчи күн полгон.
Кіжі кезіктү полды деп,
Кіжіні көрмөс пулгады.
 Өштү көрмөс пулгады,
 Өлөр жілек жідрді.
Өлбөс кіжі өлөр полды,
Өлгөнү көрмөстен полды.
 Өштү көрмөс кулданды,
 Өчпөс отко тужурді.
Андый кыйыннан чыгарга,
Аргазын кіжі таппаган.
 Ада Кудай айткан:
 „Арга Менде“, теген.
Теніс оттон алчыгарга,
Тегередег Уулын ійген.
 Анан јерге Ол тужуп,
 Ару Кыстан чыккан.
Кіжі килінчегі учун
Кіжінін едін кийнген.
 Елге арга полуп,
 Еттү кіжі полгон.
Албатыны аргалайрга
Ачу кыйынга перінген.
 Кыйынга Пойун періп,
 Кыйалдан еді позоткон.
Өчкөндөрді камызарга
Өлүп, үч күн өлүк јаткан.
 Өч-өлүмді јок едп
 Өлгөнинег тірілген.
Калыка бийан јеттірген
Каан Кудайга алкыш ползын.

Качан-даа алкалзын,
Качан-даа макталзын.

■ ■ ■

Иаковтын уулы Иосифтын жүрүмү.
(Житие Иосифа, сына Иаковлева).

Иаков теген кижі полгон,
Жаткан жері Ханаган полгон,
Анын уулдары он-екі полгон,
Артык сүгөнү Осип полгон.
„Ылгайган чактагы ұлым“, теді,
Ылгый чоокыр кийимін перді.
Адазы Осипты артык сүүп жадыр деп,
Ага карындаштары күйүнүп жүрді.

Осип түжеткен түжүн айты:
„Ончо карындаштарым, угугар!“ теді.
Карындаштары угагеле,
Кадаандап кара санажа берді.
„Чындап сен піске каныркаір бізиг?“
„Чындап сен піске пашыркаір бізиг?“
Өскүс калган енеден Осип
Өбй уулдарга пазынчык полды.

Өөркөп жүрген карындаштары
Ұурлұ малын күзеде берді.

Адазы Якоп Осипка айты:
„Аларга сені йеиң“, теді.
„Карындаштарыңның езенін көргін;
„Кабырган малының езенін көргін.
„Аларга једіп келгејін“, теді.
„Алардан кабарды јеттіргін“, теді.

Уккан Осип уканча полды,
Уккан кінде „парады!“ теді.
Адазың ійген јеріне једерде,
Ага карындаштары рагынан көрді.
Өй ууларга јеткелеке,
Өлтүрерге кара санажа перді.

„Емді парып өлтүреллер“, теді.
„Еен казынтаа ташталдар“, тешті.
„Алды јіп салды тегейік“, тешті,
„Аның снабын көрөлі“, тешті.
Айдарда, Рувим угагеле,
„Алардан коруп алаиң“, теді.
„Аны өлтүре өлтүрбеілдер“, теді.
„Аның канын төкпөілдер“, теді.

Аларга Осип једіп келерде
Ага карындаштары ала койдылар.
Сылу чоокыр кийим чечіп,
Суу јок казынтаа боиң салдылар.

Израил уулдары аш жіп отурза,
Измаил кожоимдар келип жадылар.

Адазы жагыс Іуда теген,
„Аларга садып ійелі“, теді.
„Аны өлтүрүп не туза полор“,
„Анын канын агызып?“ теді.
Ізмаил кожоимдар јелип келерде,
Ійлада Осипты садып ійділер.

Еезре чоокыр киймін чечип,
Ечки өлтүрүп, канын сүртүлөр.
Адазына іп јетирегеле,
„Ардагдii пидір? таныгын“, теді.
Адазы аны танийгеле:
„Ардамнын кийми жадыр!“ теді.
„Кайраным Осип үзүлгөн жадыр“,
„Казыр алды жіген жадыр!“ теді.

Караа кьер киймін кийді,
„Калышпай, кожо өлөдiм“, теді.
Јакалу киймін јара тартынды,
„Јада калбай, парадым“, теді.
Көп күндерге ійлап турды,
Көөркiй Осипты көрөлбей турды.

Көргөн ползо көзіндй еді;
Көксинің ползо, ойынды еді;
Паккан ползо, пажынды еді;
Палдаң ползо, татуды еді.
Көзінің жажы көлдөй төгүлді,
Көксинің өйі күүні кірленді.

Мурдунуң суу мустай төгүлдү,
Мураган poi ачуга калды.
Жакалу кийимін жара тартынды,
Жакаан poi жайнуга калды.
„Өс пірінім өлгөндө“, теді.
„Өлгөндөр жеріне парадым!“ теді.

Егіпетке Осипты жеттіріп,
Евнух-пийге садып ійдлер.
Андагы пийдин алдында жүргенде,
Ада Каан Кудай коштонып жүрді.
Андагы пийдин көзі тийді,
„Ажы үйімді туткын“, теді.
Анын колында не полгонына
Ада Каан Кудай алкыжын сунды.

Осиптын көзі чокту полгон,
Осиптын чыраи көркүлү полгон.
Ол пийинг абакаи айты:
„Орунга пірге жадалы“, теді.

Осип андый пуру етпеске,
Орунга пірге јатпай јүрді.

Абакай аны айдып полбосто,
Анын катанчызын тудуп койды.
Андый јазыка кірбеске Осип,
Анын колуна таптай чыкты.
Абакай анын качканын көрүп,
Ачуун кижілерге кыйгырып ійді.

—
„Ерім акелген Еврей кижі
„Еліктејрге мені саналы“, теді.
„Алганым менің келгінче“, теді.
„Анын кіімі јатсын“, теді.
Алган ері келегеле,
Абакай сөзіне пүде берді.

—
Андый јазык етпеген Осип,
Арынчык јерге тўже берді.
Пурулу отурган карачкы ўйге,
Пуруу јок Осипты отурзуп койды.
Анда Осип кежіктў полды,
Ада Каан Кудай кожо полды.

—
Екі жылы ерткен кінде,
Елге керек туза полды.
Јегіпеттің Кааны тезе,

Жеті жылдык полор пайтак тўжелі.
Жеті жылдык полор пайтак ерткежін,
Жеті жылдык полор ачана тўжелді.

Аны пілдіре айдып перерге,
Албаты жонынаг кижі чыкпады.
Аракы каанга перўчи пий айты:
„Арынган кўнўм езендім“, теді.
„Кааным Фараон тарынагеле,
„Карачкы јерге отурскан“, теді.
„Анда кожо отурган“, теді.
„Аштын көручи пий“, теді.

„Пис екўге тўш тўжелген;
„Пилелбей санаркап отурдык“, теді.
„Анда јўрген Еврей кижі
„Адантра тўжўбис айты“, теді.
„Анын канїда айтканы“, теді,
„Анїда писке чын полды“, теді.

Аны Фараон угагеле,
Аны кычыртып кижі ийді.
Каан Кудайдаг кайралду Осип
Карачкы ўйдег чыгып келді.
Јардына јеткен чачын кесті.
Јакалу јакшы киймин кийді.

Каанның алдына туруп коип,
Каанның тўштерін угуп турды.
Каанның көзі Осипка тиіп,
Каданду тўштерін айдып перді.
Каан тўштерін угагеле,
Каанга каруун Осип айты:

—
„Аны пілері менен емес“, теді.
„Аргалу кару Кудайдаг“, теді.
„Каан Кудайдаг көргүскен“, теді.
„Каан Фараонның жаңыс тўш“, теді.
„Аның учурун айдып переле“,
„Ачана жылдарга пеленде“, теді.

—
Египет кааны жарадып укты,
Египет ел жоны жарадып укты.
Албаты жонына Фараон айты:
„Андый кижіні табар ба“? теді.
„Кудайдаг ползо жайулу“, теді,
„Кудайдаг тынду, піліктў“, теді.

—
Ол чакта Фараон Осипка айты:
„Ончо саа пїлдірткен Кудайдаг“, теді.
„Сенен ойлу жок туру“, теді.
„Сенен піліктў жок туру“, теді.
„Ажы ўйімнің бажы полгын,
„Албаты жонымның пашчызы полгын.
„Албаты жоным айдарың ползын,

„Айткан сөзіннен тудунар ползын.
„Улуум-на менің шіреем ползын.
„Угар сөстөр сенен ползын“.

Осипка Фараон жүстүгүн перді,
Он жаының толозы етті.
Елге јонго чаптай јарлаирга,
Екінчі абразына отурзуп алды.
Поиның еліне Фараон айты:
„Погорлу тізегер пыгыгар“! теді.

Он-пір жылдыс чолмоны полуп,
Онғына отуруп, шірее пасты.
Аймак јонының аргазы полды,
Албаты јонының кааны полды.
Албаты јонына Осип јакыды:
„Ар аштың пажын пелендегер“, теді.

Тегістің ползо, кумагындый көп,
Тергелү јуртарга аш урдурды.
Ток жылдарга урган ажы
Тоолоп тоозына чыкпай калды.

Ачана жылдар једіп келерде,
Аштаң калыктар мұдай перді.
„Калык калдыгы калзын“, теді,
Калыка тузалу ежігін ачты.

Ончо ороонног кижілер келіп,
Осиптаң ашты садыжып турды.

Адазы Іаков Ханаган јерінде,
Аштаң ачана мұдай перді.
Аштаң мұдаган Іаков айты:
„Аштың пайтагын уктым“, теді.
„Егіпет јеріне парыгар“, теді.
„Егіпет јерінең аш акелігер“.

Он карындаш атана берді,
Орочы карындаш орынга калды.
Аларга тезе Іаков айты:
„Ардам меніг калзын“, теген.
„Паккан пажым Веніамин“, теді,
„Парышпай јада калзын“, теді.
„Јолдог јобол чыкпазын“, теді,
„Јоголып келбей калбазын“, теді.

Рувим паштаган он карындаш,
Раак јеріне једе-берді.
Јегіпеттегі Осипка једіп,
Јерге јетіре пажырып турдылар.

Аларды Осип таныгеле,
Аларга Осип танытпай айты:

„Канар жүрген кижилер едегер?
„Каруул өдөр кижі полбоигар“?
— „Ханаган теген жерден піс келдик,
„Ханаган жерінде жүртубіс“, теділер.
„Андагы жерде ачана полорло,
„Аш садып аларга келдібіс“, теділер.

—
„Он-екі карындаш піс кижі ол едек,
„Орочы карындаш ұінде калды.
„Жагыс аданың палдары піс едек,
„Жагыс карындаш жок полды“, теділер.

—
„Емді“, Осип, „ченейрім“, теді,
„Ең кўчўгер келзін“, теді.
„Аны пірўгер акелзін“, теді,
„Аныгча мунда калыгар“, теді.

—
Алардың пірўзін алып калды,
Арткандарына аш уруп берді.
„Актанай тезегер“, теді,
„Алып келігер кўчўгер“, теді.

—
Карындаштары жанып парала,
Кабар чечіп, адазына айтылар:
„Андагы жердінг кааны“, теділер,
„Адак кўчўгер келзін“, теді.

Көкпін муны угагеле,
Көзінің жажы төгүле берді.
„Осип ордына калган“, теді,
„Орочы менің Веніамин“, теді.

„Менег аны алпарадым теп,
„Межіке мені салдыгар“! теді
„Оскүзім келбей калгажын“, теді,
„Өлгөндөр јеріне парадым“, теді.

Акелген аштары тўгене берді,
Адазы Іаков: „парыгар“! теді.
„Мунағ Егіпет јеріне јеткежин,
„Мундагы сыйлардағ перігер“, теді.
„Қарындажыгар алып парыгар,
„Қарган пойум калгаім“, теді.

Адазнағ алкыш алагеле,
Атавып јўре берділер.
Јегіпеттегі Осипка једіп,
Јерге јетіре пажырып турдылар.

Көңүлўп Осип сурап турды:
„Көкпін адағар езенбе“? теді.
— „Кулун сенің адабыс“, теді,
„Кунукан көкпін езен“, теділер.

Осип аларга көңүлүп айты:
„Ол кижі Кудайдаг алкалу“, теді.

Енезі жаңыс Веніаминды
Екі көзі ізү көрді.
Көзүнүг жажын тудунуп албай,
Көлөнөр жерді педрей берді.

Ачуун Осип ййлай-геле,
Аш уруп переле јандырып ййді.
Аларды ойто пуруп аларга
Алдына јүрген кјізіні ййді.

Ойто пуруп келген кійнінде,
Ончо карындаштарына Осип айты:
„Карындажыгар Осип мен мін“, теді,
„Карган адам езенбе“? теді.

Кадандап Осип көнүлүп айты:
„Карынштарым пері јууктагар“! теді.
„Слердің саткан Осип мен едем,
„Слер санаркап корукбагар“, теді.
„Калдыгыгардаг калык өссін теп,
„Каан Кудай мені ййген“, теді.

Алардын таныжып йлашканына,
Андагы кижілер чыдашпадылар.
Орочы карындаш Вениамин,
Осиптын мойнынан кучактай алды.

—
Екі көзінің жажы төгүлүп,
Екі карындаш йлажып турды.
Екү енеден өскүс калып,
Екү туштажып йлажып турды.

—
Карындаштарга Осип айты:
„Карган адамды жетірігер“, теді.
„Јегіптин јерінде јадыр“, тегер,
„Јердің јакшызын перер“, тегер.
Абралу аттар јепседіп перді,
„Адамды көчүрүп келігер“, теді.

—
Карындаштары јанып парала,
Карган адазна кабар айтылар:
„Јегіпет јерінде Јосиф јүрү,
„Јердің јакшызын перер“, теділер.

—
Ізраил алардан угагеле,
Йламзырап, „уулум езен підір“? теді.
Јаковтын јүрегі омок полды.
Јайнаган поі кубуксый перді.

Жегіпеттегі Осипка жедерге
Желігіп меңдей жүре берді.
Көкшіні Осипка жедегеле,
Көзінің жажын көлдөй төкті.

—
Арка мойнынағ кучактажып,
Арынған пойлары йлажып турды.
„Палдан тату палам“, теді,
„Паза көрөрім тебедім“, теді.

—
Өбөгөн йлап айдып турды:
„Өлгөн палам тұрұ жазын!“ теді.
Көкшіні йлап айдып турды:
„Көзім тұрұде көрдім“, теді.
„Көркүлү жүзүн көрдім“, теді;
„Көкшіні поім ем өлгөім“, теді.

III.

Иосифтың жүрүмі.
(Житіе Иосифа).

1.

Исаак уулы Иаковтың көчкүндеп жүргені, Ха-
наган жерінде жұртаганы. Иаковтың жүрүмү пу:

Анын уулы Иосиф он жеті жакында поиньг карындаштары-была адазнын малын кабырып жүрген полгон. Карындаштары өй ененіг уулдары полгон; Иосиф алардын жаманын көргөндө адазына жетіріп жүреттен полгон. Же, Иаков ончо уулдарынаг Иосифты артык сүүп жүрген полгон, ол тезе карган чактагы туулган уулы полгон, мунун учун Иосифка жүзүн түрлен кийім едіп берген. „Адабыс Иосифты артык сүүп жадыр“ теп, карындаштары Иосифты жаман көрүп, анын - была ептү ермектешпей жүргендер. Иосиф пірзінде пір түш түжейгеле, ол түжүн карындаштарына айдып берген: „түжеген түжүм пу, угугар“, теген: „піс кыраныг ортозында снаптар пуулап турган емтірік, меніг снабым түзүне отуруп койот, аніда турганча, елердіг снаптарыгар аны айландра туруп, аа пажырганын көрдім“, теді. Айдарда, ол түжінег ары аны анал артык жаман көрүп, айткандар: „сен пісті пілер пізін? Сен піске каан полор пізін?“ теділер.

Иосиф екінчі түжүн түжейгеле, адазы - была карындаштарына айткан: „мна мен паза түш көрдім: ай была күн, он - бір жылдыс маа пажырганын көрдім“, теді. Айдарда, адазы аны жемелеп айты: „пу сеніг енен, карындаштарыг саа келіп, јерге јетре пажыраттан підірік?“ теді. Айдарда, карындаштары каршыгып жүрдүлер; адазы пу түш тегіндү емес деп, ічінде тудунуп жүрдү.

Иосифтыг карындаштары адазынын малын кабырарга Сихем теген јерге паргандар. Иаков Иосифка айткан: „карындаштарыг Сихемде мал кабырып турган полор, мен сені аларга ійсін, пар“, теді. Иосиф айты: „мна мен, теді“. Айдарда,

Израил теген Иаков айты: „карындаштарың езен бе, малың орынду ба, парып көр, анан маа карууң жеттир“, теді. Ол анда азып жүргенде, аа пір кижі туштайла, „сен вені педреп жүрүң?“ тирде, ол айты: мен карындаштарымды педреп жүрүм, алар малын кайда кабырып жүрү полбогой, сен маа айдып пер“? теді. Айдарда, ол кижі айткан: „алар мынан сала бергендер, алар Дофанга парадык деп, ермектешкенін укан едем“, теді. Иосиф анан парып карындаштарын Дофаннан тапкан.

Карындаштары Иосифтың келип жатканын рагынан көрөлө, аны өлтирерге кара санажып, үзөрі ермектештилер: „муна, паа түш көрөөчи келип жат! ем аны парып өлтүрөгеле, оро төмөн салып ийелдер, аны жаабы аң јип салды тегејк, ол чакта анын сынабынан не полорын көрөрік“ тешти. Ол чакта Рувим теген улу карындажы алардың колынан корып алып, айты: аны өлтүрбейилдер; анын канын төкпөгөр; паа еен јердегі оро төмөн түжүрүп ийгер, колугарды аа салбагар, теді. Рувим муніп айтканы анын учун айтканы: аны өлүмнен алып калала, туйука адазына јандырып ийерге.

Иосиф карындаштарына једіп келерде, алар Иосифтың јүзүн түрлү кийим чечіп алала, поин оро төмөн салып ийдилер. Ороның түбүнде су јок полгон. Анын кийнде алар аш јип отурала, көрүп ийзелер, Галаад јерінен стиракса, бальзам, паза ладан төөлөргө коштоп, Египет јеріне јетирерге Израил којојмдар келип жатканын көрдилер. Айдарда, Јуда теген карындажы айты: „карындажыбісті өлтүрзебіс, піске не туза полор: анын канын төгүп“!

теді. „Ол тезе піс піле жагыс еттү карындаш: анын үстүне пістин колубис полбозын, аны ол Измаил кожоимдарга садып ийелдер“, теді. Айдарда, карындаштары жарадып уктылар.

Кожоимдар једіп келерде, Јосифты ородон чыгарып алып, јірме мөнүн акчаа садып ийділер. Измаил кожоимдар Јосифты Египет јеріне јетіріп, анда перін ийділер.

Јосифтын сыгыды.

(Плачъ Јосифа).

„Јаковтын үүлы мен едем“, теді,

„Јат јуртунда јайнадым“ теді.

„Енедег өскүс мен калып“, теді,

„Екі көзүмнің јазы төгүлген.

„Екінчі ачуга мені тўжўрўп,

„Енезі пашкалар садып ийділер.

„Адамнаг айрылып ийладым“, теді;

„Аймагы пашкада јайнадым“, теді,

„Кайран адамды јайнадып“, теді.

„Каралап мені садып ийділер.

„Јаков! Јаков! адам едег,

„Јада калганын полдыба“? теді.

„Рахил! Рахил! енем едег,

„Брай пергеніг полдыба“? теді.

„Јагызак полуп, јат јерінде,

„Јайнап ийлап јўргеім“, теді.

„Адазы пашка аймака јўрўп,

„Арынып јўре өлгөім“, теді.

Рувим паа ороны, келіп көрзө, Иосиф ородо жогула; айдарда, Рувим ачуланып, поиның киімін жара тартынды. Ойто келеле, карындаштарына айты: ородогы уулчак жогула: мен канаар парарым! теді.

Иосифтың киімін алып, ечки өлтүрүп, канын уймадылар. Адазына жүзүн түрлү киімін жетіре-геле, айтылар: „муны піс таап алдык, пу улыңдйба, жокпа, таныгың“, теділер. Адазы аны таныгеле, айты: „пу киім менің уулымның; аны жабы ан жіген жадыр! Иосибым, ұзұлген жазың!“ тййле, Иаков киініп турганын жара тартынып, караа кйер киім киіп алды. Андагеле, уулының ачуун ачып, көп күндерге йлап жүрді. Айдарда, уулдары, кыстары ончозы жуулуп келіп, аа соот едерде, ол соот алынбай, айты: „пу ачуум - была жер алдындагы уулыма тўжедім!“ теді. Иаков уулына аниің сыктал турды.

Иаковтың сагыды.

(Плачь Иакова).

„Кайраным Иосибым ұзұлген жазың!

„Казыр алды жіген жадыр! теді.

„Караа кйерім кйедім; теді,

„Калышшай кожо парадым; теді.

„Көргөн ползо, көзүмдй едең;

„Көксімнің ползо, ойіндй едең,

„Накан ползо, нажымдй едең;

„Палдаң ползо, татудй едең.

„Ос пірінім өлгөндө, теді,

„Өлгөндөр жерине парадым“, теді.
Көп күндерге ійлап турды,
Көөркүй Иосифты көрөлбей турды.
„Ачынчулу палам! теді;
„Ачуга канип чыдаи! теді.
„Көзүмнің жажы көлдөй төгүлді,
„Көксимнің ойі күүні кірленді.

2.

Иосифты Египет жерине жетиргенде Измаилдардын колунаг Фараон каанныг тергезинде жүреттен Пентефрий теген пий садып алды. Же, Каан Кудай анда-даа Иосифка коштонып жүрді. Иосифтыг тезе неле пашкарган ижине ончо онг полуп турды. „Каан Кудай Иосифка коштонып, анын неле еткенине, колындагы полгонына Кудай онг едип, перип жат“ теп, пий көрүп пилип салды. Иосиф анын көзіне ізү көрүнүп, аа жүргее жүрді. Пий аны пойынын үй ажына паш едип, не парын анын колына перип, салды. Ол поинча, Каан Кудай Иосифтыг учун пийдин үй ажына, жалагдагы кырызына, Каан Кудай алкыжын сунды. Пий мунын ончозын көрүп, пои пир неме пилбес полуп, алдына салып перген ажын-ла жүрин пилер полды.

Иосиф коо сынду, жараш чырайлу полгон. Пийининг абакаи Иосифка көзі тиип айты: менинг - биле уйукта, теді. Айдарда, ол пийининг абакаина полбой айты: „мна менинг пийим үй ажын, не парын менинг колума перген, ем, пу үйде мененг жаан жок, ол пои пилип пашкарбай туру. Ол тезе ончозын ме-

ниң колыма перген, жагысла сені маа пербеген, сен тезе аның алган кижизин, мен андый кара кылынып, Кудайдың алдында килінчеке канип киреин, теді.

Пийдин абакаі анип кунун заин Иосифка жургенде, ол полбой журди. Пир кун Иосиф поиньг керек ижин едерге уйге кирген, айдарда, аа туш полуп, ол уйде абакайдаг пашка кижі жок полгон; айдарда, пийниң абакаі Иосифты киименг каап алып, айткан: „мениг-биле јат“, теді. Иосиф киимин аның колына таштап, качып чыкан. Айдарда, Иосифтың анип чыканын королө, поиньг кижилерин кыйгырып алып, айткан: „коругер, писті еликтеирге аның алып келген Еврей кижин! ол мениг-биле јадарга! је, мен улу ун-биле кыйгыра переримде, угала поиньг киимин таштап, качып чыга берди“, теді. Анип айдала, ери келгинче Иосифтың киймин салып койды.

Ери келгенде, ол - ок сөзин ермектеп айдып перди. Ери абакаиньг сөзин угала, аа пудуп, Иосифка сурекей каныгып, каанның пурулу кижилери отурган карачкы уйге апарып Иосифты отурзып койды.

Иосифтың сыгыды.

(Плачь Иосифа).

„Андыј јазык етпеген пойум,

„Арынчык јерге туштим“, теді.

„Учунчи ачуга туштим“, теді.

„Урузи пашкада јайнадым“, теді.

„Актаг ака айтырдым“, теді,

„Аймак жерінде кунуктым“, теді.
„Ачулу кўнге мен тўштім“, теді,
„Ачынар кижі кайдадыр“, теді.
„Андый-даа ползо кайдаи“, теді,
„Ада Каан Кудай актагай“, теді.
„Жайааным менің узазын тезе,
„Жайачым мені унутпас“, теді.
„Кунуканым Кудай колында,
„Кудаим мені унутпас“, теді.

Иосиф карачкы ўйде отурганда, Кудай анын-была кожо полуп, карачкы ўйдің пийіне јакшы көргўскен. Пий Иосифты ўзў көрўп, карачкы ўйде-гі отырған пурулу кижілерді анын колына перді. Анда алар неніле етсе, ол аларды пашкарып турары полды. Карачкы ўйдің пий Иосифтың колында полып турганын көрөргө, јўрбейтен полгон. Кудай тезе Иосиф-была кожо полуп, не еткеніне полыжып турған полгон.

3.

Пу полгоннын кийінде аракынын сунуучы пий-біле аптың сунуучы пий поиның кааны Фараонго алдына јўре пуруга тўшкендер; айдарда, Египет кааны Фараон ол екўге чугулдайгеле, Иосиф отурған карачкы ўйге отурзуп койды. Алар екў паа отурған карачкы ўйде тўш тўжегендер. Екі-лезіне пир кўнде тўжелген полгон. Алар екў пои поинының тўштерін солынзыныжып, санааркажып отурғандар. Айдарда, Иосиф ертен аларга келеле, көрзө, санаркажып отурғандар. Алардың андыйин

Иосиф көрөлө, ол екі пийден сурады: „слердин пүгүн чыраггар пашкаланып, неге санаркадыгар?“ теді. Айдарда, алар айтылар: „пске пүгүн солун тўш тўжелген, анын учурун айдып перер кижі жок: санаркап отурук“, теділер. Айдарда, Иосиф айты: „анын учурун айдары Кудайдан, маа айдып перигер“, теді.

Аракынын сынуучы пий айты: „менин тўжўмде көргөнім пу: алдыма чике аракы агажы турат, ол агаштын пойында ўч пудак турат. Көрўп тургунча, пўрў жайылып чечектей берет, аа ок тура жїилектеніп пыжа берет; айдарда, Фараон кааннын айагы менин колымда емтїр; мен ол жїилектердї ўзўп алып, паа айака сўзўгўн сыгып, Фараон каанын колына пердїм“, теді. Айдарда, Иосиф айты: „анын учуру пу: ўч пудак, ўч кўн теп полор. Ўч кўннин пажында, Фараон каан сенин жўзўгдї өрө едїп, озогы ордыга тургузар; сен мунаг озо аракынын сынуучы пий полгонзын, ем андый ок полуп, Фараон кааннын колуна аракылу аяк перїп турарзын“, теді. Иосиф анийїп айдагеле, айты: „саа чын полып, жакшы ползо, мени езеп алгын, маа жакшын жеттїрїп. Фараон каанга айдып пер, мени пу карачкы ўйден чыгарып алгын; мени тезе, Еврей жерїненг уурлаган полгон; мен мунда жаман етпеген кижі полгоном, мени карачкы ўйге отырсагыдый еле“, теді.

Анын тўжўн Иосиф учурлап айдып пергенін аштын көрўчї пий угала, Иосифка айты: „маа тўжелген тўш пу: менин пажымда өрўп еткен ўч калама емтїр, ен ўстўндегї каламазында Фараон каанын неле жїитен пышкан аш емтїр, учар куш-

...ўт ...ннн ...ттын пўсө жакшы ттө; ...нннн пүгүн

тар ол каламадан чокып жіп турат“, теді. Айдарда, Иосиф айты: „аның учуру пу: үч калама—үч күн теп полор; үч күннүн пажында, Фараон каан пажын кезеле, пойунды ағашка іліп койор; учар куштар келіп, едіңді чокып жіп турат“, теді.

Үч күннің пажында Фараон каан пойынның туулган күнүн күндүлеп, жыргал еткен. Айдарда, аракының сынуучы піім пу кулдарымның аразында жок туру деп, езеп алды. Айдарда, ол аракының сынуучы піін, озогы ордына пій едіп тургузып койды. Ол озогы жагында Фараон каанга аракылу аяк періп турды. Аштын сынуучы піін пажын кестіреде, ағашка ілдіріп койды. Айдарда, Иосифтын айдып пергені-біле чын полды. Же, аракының сынуучы пій Иосифты еске тұжүрбей, унудуп салды.

4.

Екі жыл ерткен кінде Фараон каанга түш түжелген: тұжүнде судың жаказында турган өмтір; көрүп турза, сүрекей жакшы семіс жетті уй чыгып келет, алары когонның аразында оттоп жүре берет; анійда турганча, алардың кийінде сүрекей арык, жаман пүдүштү жетті уй чыгала, паа семіс уйлардың жагына тура барат; анійда тура, паа жараш пүдүштү, семіс уйларды жіп ійділер. Фараон каан аніп тұжүнде көрөлө уйгунуп келген. Аның кінде Фараон каан паза уйуктап парала, түжеп жатса, пір сапта жеті мажак жарылып чыгат; ол жеті мажактын ажы козыр, толын полот. Анійда көрүп тургунча, алардың кінінен, ічінде ажы жок, жердегі жыбарга куруп калган жеті мажак өзүп чыгат; анійда тура,

паа ажы толын жети мажакты алар јип ијдилер. Фараон уйгунуп келеле, пу тўш тегиндў емес теп пилди.

Ертенгізі кўн Фараон Египет јеріндегі илби-чилерин, кубылгастарын јуудырып алып, еки када-анду тўжўн айдып перерде, алардын пирзи-дее пилп учурун айдалбады. Айдарда, аракынын сын-уучы пии Фараонго айты: „мен килнчегимди езеп алдым. Аштын сын-уучы пии пиле мен полгоным; пис екўге слер тарынагеле, пис екўди карачкы ўйге отурзуп койгон едегер. Пис екў анда отырғаныкта, пис екўге пир тўнде тўш тўжелген полгон; айдарда, анда пис пиле кожо отурған Еврей кижі пар полгон. Пис аа пойи поибистин тўжўбисті айдып перерикте, ол писке учурун айдып перген еде; је анын канийда писке айдып пергені-биле, анийда чын полуп, мен озогы ордыма тургускан полдым, аштын сын-уучы пийи пажын кестирп, агашка илген полды“, теді. Айдарда, Фараон каан Јосифты кычыртып, кижі ије берди: аны карачкы ўйдег мендей чыгарып алдылар. Јосиф анаг чыгала, чачын јазап, кайчыладып алала, киимин чечип, пашка јазал киим киип алды. Јосифка Фараон айты: „маа тўш тўжелген; анын учурун пилп айдып перер кижі табылбай туру, мен сені кижинин тўжўн пилп учурун айдып перет теп уктум“, теді. Айдарда, Јосиф Фараонго айты: „айдып переттені менег емес; Фараон каанга јакшылык полорды Кудай перер“, теді. Айдарда, Фараон Јосифка айты: „маа тўжелгені пу: мен судын јаказында турған емтирим, кўрўп турзам, судаг толо семис јетти уй чыгып келеле, когонын аразында оттоп јўрет. Паза

көрбөн тезем, алардын кийнінен пүдүжі жаман, арык жетті уй чыгып келет; же андый сүрекей ары уйлар жетті семіс уйларды, аа тургуза, түйүка жүдүп ійділер; же ол семіс уйлар алардын ічине кіріп-тее парза, тойынганы пілдірбеді; пашкы жаман пүдүжү біле тура галдылар. Айдарда, мен уйгунуп келдім. Анын кийнде паза уйуктап парала, тўжедім: пір снаптын ажы толып жетті жакшы мажак жарылып чыгат, аниіда тура, паза мажак чыгат; алары ертенгі жыбарга курган калган, чичкечек, ічінде ажы жок. Алар паа жакшы мажактарды жіп ійділер. Же, мен муныйп көргөн тўштерімді кубулгастуларга айдып пергем, кемізі-дее учурун піліп айдып пербеділер“, теді. Айдарда, Иосиф Фараонго айты: „Фараон кааннын көргөн тўжү жагыс тўш: Кудай нені едеін тегенін, аны Фараонго көргүзүп айткан“. теді, Иосиф аниіп айдала, айты: „пүдүжі жакшы, семіс жетті уй, жетті жыл деп подор; ажы толып жетті мажак, жетті жыл деп полор: пу екі тўш жагыс тўш деп полор. Пүдүжі жаман, арык жетті уй, жетті жыл деп полор; ертенгі жыбарга куруп калган жаман жеті мажак, жетті жыл ачана полор. Мна, мен мунун учурун Фараон каанга айтканым, Кудай нені едеін тегенін, аны Фараон каанга көргүскен деп“, теді. Аниіп айдала, айты: мна, Египеттин ар жеріне сүрекей улу жетті жыл пайтак полор, ол жылдар жедіп клаат. Анын кийнде улу ачана полор. Ачана жерді таскырадар, Египеттин жерінде кандый пайтак полгоны ундулуп калар, — полор, полбойча калбас; ол тезе, улу уур ачана полор. Ненін учун Фараон кааннын тўжү кадаанду полгон?—Кудай-

дың ол сөзі чын деп подор: Кудай аны удабас полдырар“, теді. Анип учурлап айдала, Иосиф Фараон каанга айты: „емді Фараон каан керсү пілгір кижі талдап, Египет жерін пілерге тургусын. Пайтак полор жеті жылдың туркунына, Египет жерінің ар аштын пажынанг пезинчі ұлежін жууп турзун деп, Фараон каан көрүчүлер тургузарга жакылган салзын. Ол једіп клааткан жылдарга аштар алып, городтор саин уруп, жууп турзындар: ол аштар Фараон каанның еліне курсак полор. Кийнінең келер жеті жыл ачананың туркунына ол аштар елге азык полор; Египеттің елі аштап кырылбазын“, теді. Айдарда, Фараонго, аның кижілеріне Иосифтың пу сөзі јарады. Айдарда, Фараон кижілеріне айты: „ічінде Кудайдың Тыны полор мындый кижіні табарык па?“ теді. Анип айдала, Фараон Иосифка айты: „анийда Кудай саа аның ончозын көргүскенде, сененг керсү, пілер јок“, теді. Сен менің пілген јуртумның пажы полорзың, менің елімнің ончозы сенің сөзүңненг тудунар ползын, мен јачысла отурган шіре-ем-біле сененг јаан полоин“, теп айдала. Фараон Иосифка паза айты: „мна, мен сені Египет жеріндегі ончо еліме пий едіп тургузуп јадым“, теді. Анип Фараон айдала, пойуның колундагы јүстүгүн сууруп алып, Иосифтың колуна сугуп перді; аа үзері виссон теген кийм кийдіріп, алтын ілјірме мойнына салып перді. „Погорлу тізегер аның алдына пүгүлтігер“ теп, еліне јарлаирга, менің екінчі абрама отурзуп алып јүрүгер теп јакыды. Мүнип Иосифты Египет жеріндегі албатызына пий едіп тургузуп койды. Андый едегеле, Фараон Ио-

сифка айты: „мен Фараон мін, Египеттиг ончо жерінде сенен пашка колун тудуп кыймыктатбазын, тийле, Фараон Иосифка Цафнаөпанеахъ деп ат адап перді; жажыттуды пелдереечі тегені. Иліопол жеріндегі Петефрій теген улу жрецтиг кызын Иосифка алып перді. Иосиф Египет жеринин ончо журтарына жүре берді. Иосиф Египет жеринин Фараон теген каанныг алдына келип, туштап, пий полгондо одус жашту полгон.

Мак сарын Иосифка.

(Похвальная пьсь Иосифу).

Осифка Фараон жүстүгүн перді,
Он жаныныг толозын етті.
Елге жонго чаптап жарлаирга,
Екинчи абразына отурзып алды.
Пойыныг елине Фараон айты:
„Погорлу тизегер пыгыгар“, теді.
Он-бир жылдыс чолмоны полды,
Огына отуруп, ширее пасты.
Аймак жонго арга полды,
Албаты жоныныг кааны полды.
Енеден калып ийлаган Иосиф,
Енчигип жадар журтту полды.
Адазынан айрылып кувукан Иосиф,
Арынып жүрбес жыргалду полды.
Айчыкту кийимин чечтирген Иосиф,
Алтын саймалу жазалду полды.
Карачкы үйде жайнаган Иосиф,
Каан ордына отурып койды.

Иосиф Фараон каанның тіргелү журтунаң чыгып, Египет жерінің ончо журтарына жүрүп, пашкарып жүрді. Айдарда, Египет жерінде жетті жыл аш чыкыр, пайтак полуп, пір мажактан уушка толо үрені полуп турды. Андый жылдарда Иосиф ар аштаң жууң, городтор саиң урдурган ажын тоолоп, тоозына чыкпай калды. Жууган ажы сүрекей көп полуп, талайдың кумагынды, тоозы жок полды.

Ачана жылдар жеткелектен озо, Иосифтың Асенеә теген алган кижизінен екі уул туулды. Иосиф паштапкы туулган уулының адын Манассія деп адады. Кудай тезе, ончо ачуумды ада төрөл журтымды унударга маа перді деп, ермектеніп жүрді. Екінчи уулы Ефрем деп полды. Кудай тезе, мені кыйналган жерімде үрендү етті деп, ермектеніп жүрген.

Египет жеріндегі пайтак жылдар ерте берді. Иосифтың айтканы-была жеті жыл полор ачана жеңип келді. Ол ачана ар жердегілерде полгон. Египет жеріндегілердің ончозында аш полгон. Египет жерінде ачана пашталганда, калык Фараонноң аш сурап постогондор. Айдарда, Египет кижілеріне Фараон айткан: „Иосифка парыгар, ол не деп айдат, анийда кылыныгар“, теді. Ачана тезе жер үстүндегілердің ончозында полгон. Иосиф ашту ежіктерін ачып, Египет кижілеріне садып турды: ар жерден Египет жеріне келип, Иосифтан аш садып алып турды; ачана тезе ар жерде тыгыдып турган полгон.

5.

Египет жерінде аш пар деп, Иаков угала, уулдарына айты: „слер нені көрүп жүрүгөр? мен Египет жерінде аш пар деп уктым. Пис аштан өлүп калбайык: анаар парып, писке аш садып алып келігер“, теді. Айдарда, Иосифтың он карындажы Египет жерінен аш садып аларга, атанып ійділер. Айдарда, Иосиф - пыла пір енеден чыкан Вениамин теген карындажын Иаков өй карындаштары - была ійбеді. Иаков, тезе, айткан: „јолдо түбек чыкпазын“, теген. Израильдің уулдары паза кижілері-біле кожо жүрүп, аш садып аларга Египетке келділер. Ханаган жерінде тезе ачана полгон. Айдарда, Иосиф Египет жерін піліп турган пій полгон. Ол ар жердің калыгына аш садып турган полгон. Иосифтың карындаштары аа келе-ле, Иосифтың алдына јерге јетіре жүзүнөң јыгыла түжүп пажырдылар.

Иосиф карындаштарын танып алды; айдарда, аларды пілбечі полуп, алар-была катуун ермектежип, айты: „слер кайдаң келген кижілер едегер?“ теді, алар айты: „Ханаган жерінен келген едебіс, аш садып алалы деп келдік“ теңгілер. Је, Иосиф пойының карындаштарын танып туру, алар аны таныбай турдылар. Ол тужунда Иосиф пойының түштерін езеп алала, айты: „слер пу жердің уулак жерін көрүп саларга келген өдүчүлер полорыгар?“ теді. Алар айтылар: „піібіс! андый кылыгыбыс јок еде; сенің кулдарың піс аш садып алалы деп келген едебіс. Пис ончобіс јангыс аданың палдары едебіс, кулдарың сенің піс јаманы

жок кижилер едек; өдүүчү полуп жүрбегеник“, тедилер. Иосиф айты: „жок, слер пу жерден уулак жерин көрөргө келдигер“, теді. Алар айтылар: „сениң кулдарың піс он-еки карындаш едек, піс Ханаган жеринде жангыс аданың палдары полгоныбіс, ең күүчү карындажыбіс адазы-была жада калды, пірүүбіс жок полды“, тедилер. Айдарда, Иосиф айты: „слерді өдүүчү деп айтканым мна чын полды. Муна, муніп слер ченеген полдыгар! слердің күүчү карындажыгар поо келбейчі, слер мунаг чыкпазыгар деп, Фараон каанның жүрүмү - біле карганып айдып турум: слер пір карындажыгарлы ийеберігер: ол парып, күүчү карындажыгарды алып келзин, өскөгөр тудулуп турзын: чыныгар төгүнүгер пілдірер; жок ползо, Фараон кааның жүрүмү-біле карганып айдып турум: слер өдүүчү полорыгар“? теді. Аніп айдала, аларды үч күнге каруулга періп койды.

Үчүнчү күнүнде аларга Иосиф айты: „мен Кудайдан коркуп турум: слер мунйда едигер, түрүү каларзыгар: слердің пірүүгер паа отурган үйгерде жадагалзын, өскөгөр аш алып, журтына жанзындар: үйдегі кижилерігер ачка аштабазындар. Слер жаманы жок кижилер ползогор, күүчү карындажыгарды алып келігер, ол чакта сөзүгер акталып, өлбөй каларзыгар“, теді. Алар аніда кылындылар. Айдарда, алар үзері ермектештілер: „карындажыбыска каршу еткен килінчектерібіс учун піске орынду кыйал полуп туру: аның тынына ачуу келп, піске жайнап турганын көзібіс көргөн, је піс аның аніп турганын укпай турганык; муның учун ол ачуу ем біске жетті“, тедилер. Айдарда, Рувим

айты: „уулчака каршу кiлiнчек етпегер деп, мен слерге айткан емес пiдем?“

Карындаштар ермектештiлер:

„Каралап, Осипты iйлаткан едек;

Емдi анын кыйалы жедiп,

Екi кзубiстен жаш тгудi.

Анын iйлаган кзунун жажы,

Адак кiнде пiске полды.

Жайнадып, аны iйлаткан едек:

Жайнаган кунi пiске келдi.

Ачуга аны тужурген едек:

Ачулу кунi пiске тштi.

Андый жазык етпеген ползок,

Арынчык кунге тужер пiдек?“

„Мна емдi анын каны пiстен некелiп туру“, тедi. Айдарда, Иосиф алардын ермектешкенiн пiлiп туру деп, алар пiлбегендер; Иосиф-пыла алардын озогызы езiне тужуп, кедерi парып iйлай берген. Аларга ойто келiп, ермектежеле, алардын кзунче Симеон теген пiр карындажын пуулап койгон. „Осклорiнiн каптарына аш толтуруп перiгер; алардын перген мнундерiн ончозынын кабына салып iйiгер, жолго азык перiгер“ деп, Иосиф жакыды. Анийда еткен полды. Алар ештектерiне паа каптарды коштоп алып, жанып iйдiлер; ол ок коногында алардын пiруузи ештегiн азраiн деп, кабынын уузын чечiп, коруп iйзе, пойнын ашка перген мнунi каптыг уузында жадыр. Айдарда, ол карындаштарына айты: „мнунумдi жандра перiп iйген жадыр, муна менiн кабымда жадыр“, тедi. Айдарда, алардын журектерi пашкаланып, тыр-

кыражып, үзери ермектештилер: „Кудай піске мындый еткені не полоттон“? тешті. Ханаган јеріндегі адазы Іаковка једеле, неле полгонын ермектеп айтылар: андагы јердің піи пісті өдүчі кижілер полорзыгар деп, піс-піле катуланып ермектешті. Айдарда, піс айтык: „піс јаманы јок кижілер едек, піс өдүчі полуп јүрбегенік, піс пір аданын он-еки карындаш уулдар едек; пірүүбіс јок полды деп, ең кічүү карындажыбіс адазы - была Ханаган јерінде калды деп айтык. Айдарда, андагы јердің піі піске айты: „слер јаманы јок кижілербе, јок по, муніп слерді пілеін: пір карындажыгарды маа салып парыгар; ачанадан үйдегі кижілерігер аштабазын, слер мунаг алып парыгар; күчү карындажыгарды маа алып келігер; ол тужунда слер өдүчі кижілер емес, јакшы кижілер деп пілерім. Айдарда слердің мында калган карындажыгарды јандыра перерім. Слер пу јерге келіп, андап-таа јүрерігер деп айткан“, теділер. Анын кінде каптарын пожодып, аштарын ураін тезелер, ар кажызын түүнчектү мөңүндері кабында јатканын көргөндөр. Адазы, пойлары-даа коркуп паргандар. Айдарда, адазы Іаков айты: „слер менің палдарымды јок еттігер. Іосиф јок полды, Симеон јок полды, Веніаминды алып парарга јазыгар. Пу ончо маа!“ теді. Айдарда, Рувим адазына айты: „Веніаминды менің колума пер; аны јандыра акелип пербезем, менің еки уулымды өлтүрүп сал“, теді. Айдарда, Іаков айты; „слер біле менің уулым парышпас: анын тезе пір енеден чыкан карындажы өлүп калган, ол јаң јыгзак калган. Слердің парар јолыгардан түбек чыгып, аа полор ползо,

карган пойумды ачуу - была межике тўжўреригер“, теді.

6. Ачана тыгып турды, Египеттен акелген јіле перді. Айдарда, Јаков айты: „пiске парып ебеш аш садып екелігер“, теді. Айдарда, Јуда теген уулы айты: „ол кiжi пiске торт чiкезiн айткан: „карындажыгарды акелбезегер, менiн јўзўмнiн алдына кўрўнбегер“, теді. Пiс-пiле карындажыбiстi iйер ползон, пiс саа аш садып акелерiк. Пiс-пiле карындажыбiстi iйбес ползон парбасыбiс. Ол кiжi тезе айткан: „карындажыгар слер - бiле келбезе, менiн јўзўмнiн алдына кўрўнбегер“, теген, теді. Айдарда, Израил айты: „слер ол кiжее пiстiн паза карындажыбiс пар деп айдып, маа мундый кара нерек санадыгар?“ теді. Алар айтылар: ол кiжi пiстен сураган: „слер кем едегер? тўрўгўнiгер кем еде? адагар емдi езен-бе? деп, карындажыгар пар ба?“ деп сураган; айдарда, пiс ончо айдып пергенiк. Карындажыгарды алып келiгер деп, анын анип айдаттанын пiс канип пiлелi?“ тедiлер.

Анын анип айткан кiнде Јуда адазына айты: „Вениаминды менiн-бiле кожо парарга пожат; пiс аттанып паралы; тўрў полорыбiс: пiс-тее, сен-дее, палдарың-даа ълбўссiбiс. Анын учун карууна мен тураiн, аны менiн колумнан сура. Аны саа ойто акелип, јўзўмнiн алдына тургузуп пербезем, ўргўлјi јажыма пурулу полуп јўргеiм. Поо теенче саа-дабаган ползок, ем екiнчизiн парып келер едек“, теді.

Айдарда, Израиль айты: „андый полгондо, слер мундый едигер: пу жердин үренинен алганча парып, ол кижее сйлап перигер: бальзам, мед, стиракса, ладан, фисташка, миндальный кузук: кабыгардын уузында ойто келген мөңүнүгерди жандыра апарып погардын колыгар-была перигер, айса жаңылыш полгон полор ба; аа үзери, аш аларга папка мөңүн алып парыгар. Карындажыгарды алып, ол кижее, атанып, паза парыгар. Слердин андагы карындажыгар Симеонды мунаг парар Вениаминды тутпай пожотсын деп, ончоо чыдаачы Кудай, ол кижиден слерди бйан көрзин деп перзин“, теди.

Айдарда, Иосиф карындаштарынын аразында жагыс енеден чыкан пойынын карындажы Вениаминнын турганын көрөлө, пойынын алдына жүрүп, үй пашкарып жүрген пийге айты: пу кижилерди үйге кычырып акир, кажы пир, малдан өлтүрүп курсак жаза: алар жал түште менин - биле кожо аш жүр“, теди. Иосифтын канида айтканы - была, ол кижі анида кылынып, Иосифтын үйине аларды алып кирди. Айдарда, алар, писті Иосифтын үйине акіріп праат, тең, коркуп паргандар; айдарда, үзери ермектешкендер: пистин кабыбыста ойто парган мөңүндер учун кем табарга, писті табарып ештектөрүбісті аларга, пойыбысты кул едигерге, алар биске анида едип жат, тешті. Анип ермектежеле, Иосифтын үйин пашкарып жүрген пийге жууктай пазып келеле, ежиктен кірер орто ермектей айтылар: „пиібіс! пистин сөзүбісті угуп көрүгер: піс мунаг озо аш садып аларга поо келгенібіс; келген коногында каптарыбысты чечип ійзек, ашка перген мөңүндерібіс каптардын уузында, орынду поинча

жандыра періп түрубіс. Аш аларга пашка мөнүндер алып келдік. Пістің пашкы мөнүндері каптарыбыска кем салган полбогой, пілбей жадык“, теділер.

Ол пий айты: амыр полугар, коркубагар. Слердің Қудаігар, адагардың Қудаі, кабыгарда кежик перген, мөнүнүгер маа жетіре келді. Аніп айдала, аларга Симеонды чыгарып перді. Ол кіжі аларды Іосифтың ұйіне алып кіреле, аларга су перді: пугтарын јунуп алала, ештектерін азрап койдылар. Алар Іосифтың јал тұште келеттен бажына, перетен сыйларын пелендеп койдылар. Алар тезе аның келіп аш јіір тегенін уқан полгондор. Іосиф ұйіне јанып келерде, колындагы сыйларын періп, јерге јетре пажырдылар. Ол алардан езен сурайгеле, айты: „слердің айткан карган адагар езен бе? ол емді тұрұ бе?“ теді. Алар айты: „сенің кулын, пістің адабіс езен, ол емді-дее тұрұ“, теділер. Іосиф айты: „ол кіжі Қудайдан алкалган“, теді. Айдарда, алар аа еңіліп, пажырып айтылар. Іосиф өрө пагып көрұп ійзе, јағыс енедең чықан пойының Веніамин теген карындажы анда турганын көрөлө, айты: „пу слердің маа айтқан кұчұ карындажыгар ба?“ тійле, айты: „Қудайдың бійаны сенің-біле ползын уулым“, теді. Аніп айдала, меңдей кедері сала берді: карындажына тезе ічі күйіп, көзүнүң јажын тудуналбай, ічкері ұйіне кіреле ійлай берді. Анда јүзүн јунуп алала, ійлабаска тідініп чыгып келеле, айты: „ажанарга аш салыгар“, теді. Айдарда, аа пашка ајака салып перділер, аларга паза пашка ајака салып перділер. Алар-была пірге отурған Египет кіжі-

леріне пашка салып перділер. Египет кижілері, теже, Еврей кижілердег јексіне перетен полгондор. Алар аш јірге анын алдына отурганы мундый полгон: улуунаг паштай кўчўне јетіре еештіре полгон, анип отургандарына пойлары таңааркажып отургандар. Иосиф Вениаминга јірге өскөлөринег пеш артык пердіріп турган, анын - была пірге отуруп ічп јіділер.

7.

Иосиф ўй пашкарып турган понын пийіне јакып айты: „пу кижілердің каптарын аш-пыла толтуруп пер, ар кажызнын мөнўнўн каптарынын уузына салып йгін; меніг айагымды кўчў карындажынын ашка перген мөнўнў-біле кожо пойынын кабына салып койгын“, теді. Ол пий Иосифтын айтканы-была, анида кылынды. Таг јарып келерде, ол кижілер ештектері-біле Иосиф јуртынаг чыгып јўрўп йділер. Иосиф анаг озо ол пийге айткан полгон: „ол кижілер городтог ырагалака једіп, айт“, теді: јакшынын ордына јаман-была нерек төлөдігер? меніг мөнўн айагымды нерек уурлап алдыгар? ол аяк меніг пийімнің айагы емеспе? од анын ічинег ілбі-біле көрөттөн. Пу кылынганыгар јаман деп айт“, теді. Иосифтын мунип айт теген сөстөрін, једіжегеле, анип-ок айты. Айдарда, алар айтылар: „пийіс андый сөсті нерек айдып јат! јок, сеніг кулдарын андый кылык кылынбайтан; пістіг каптардаг табылган мөнўндерді піс Ханаган јеринег ойто акелип пердік; піс

андый кижилер сенин пийигнин мөнгүнүн алтынын уурлаир пидірик? ем сенин пу тургай кулдарыгнын кажы пирүүзінег аяк табылза, ол кизи өлтүрүлзін, артканыбис пибиске кул полгоик“, тедилер. Айдарда, ол айты: жакшы, канида айтканыгар-была, анида полгой: кемигерден аяк табылат, ол маа кул ползын, өскөгөр пурулу полбос“, теди. Айдарда, алардын ар кажызы пои пойинин кошторын јерге тўжўрўп ийдилер, каптарынын уустарын чечип ийдилер. Улуунаг паштап тингиди, кўчў карындажы Вениаминнын кабынаг табылды. Айдарда, алар ачуланып, киймдерин јара тартындылар, кошторын ештектерине коштоп алып, Јосифка ойто келдилер; јерге јыгыла тўжўп, пажырдылар. Аларга Јосиф айты: „пу не слердин еткенигер? аны менин-чилеп-ок пилп алаган деп, слер пилбеген полорзыгарба?“ теди.

Айдарда, Јуда айты: „ем пийибиске не деп айдалы? не деп ермектежелі? не биле актанарык? пўдўмчизи јок кулдарынды Кудай тапты, пийибистин кулдары пу турук, кемнин колунан аяк табылган, ол пис-пиле ок туру“, тедилер. Айдарда, Јосиф айты: „јок, мен андый емессим. Кемнин колунан аяк табылган, ол маа кул ползын. Слер амырын адагарга јаныгар“, теди. Јуда аа јууктай пазып келеле, айты: „е пиим! пийимнин кулагына сос айдарга пергеймнен? айты деп, мен кулуна тарынбагын, сен тезе, ол-ок Фараонзын. Сен, пийим сураганзын: „карындажыгар барба? деп. Айдарда, сен пийибиске айткан едек: шистин карган адабыс пар деп, анын каргандагы кўчў уулы пар деп, ол адазынын сўўген уулы деп айткан едек“, теди.

Айдарда, сен піс кулдарыңа айтканзың: „аны маа алып келігер, мен аны көрүп алаин“ тегензин. Айдарда, піс кулдарың сен пийибіске“ айтканыбіс: уулчак, адазын таштап, келерге полбос деп; ол тезе адазын таштап, поо келзе, адазы өлө берет, теп. Айдарда, сен піс кулдарыңа айтканзың: „слердин кичү карындажыгар слер-біле кожо келбей калза, менің жүзүмнің алдына паза көрүнбегер“, тегензин. Мунаң сенің кулуң адабыска жеделе, сен пийимнің сөстөрін айдып перген едебис. Аның кийінде адабыс айткан: „паза парып, піске ебеш аш садып акелігер“, теген. Айдарда, піс айтканык: піс парып полбоссыбіс, күчү карындажыбіс піс - піле кожо парар ползо, парарык. Піс - піле тезе күчү карындажыбіс кожо парбаза, ол кижинің жүзүн піс көрүп полбоссык“, тегенік. Айдарда, сенің кулуң, пістін адабыс айткан: „слер піліп жазыгар, менің алган кижимнең екі уул чыккан. Пірзи менен парды, айдарда, мен айтканым: „аны чындап жабы аң үзе тарткан жадыр деп, емдігее жетіре маа көрүнбейт деп, айткан: емді аны менің көзүмнең алып парзагар; пуурул пажымды, пойумды ачудан ары межіке саларзыгар“, теді. Емді сенің кулуң адабыска жанып парганыкта, пу тыны пууда турган уулчак піс-піле кожо тұрү жанбай калза, ол жоғын көрөлө, өлөберер, мұнайып сенің кулдарың пуурыл папту кулыңды ачууга тұжүрүп, межіке салар. Мен кулуң аның учун карузына турарга, адама сөзүм періп айткан едем: „аны саа ойто жетіріп, алдына тургуспазам, жүрер күнүм түгенгінче пурулу полоин“, теген едем. Ем пу уулчактың ордына, мен кулуң пийимнің кулу полуп, жадагалаин,

уулчак карындаштары-была кожо жанзын. Уулчак менің-біле кожо жанып парбаза, адама мен канип жанаин, адама түшкен ачууды канип көрүп чыда-иң!" теді.

8.

Иосиф жанында турган кижилердин көзүнчө тудуналбай, кыйгы-была йлай, айты: „жанымда турган кижилердин ончозын менен кедери едигер“, теді. Иосиф карындаштарына пойин айдынган тушта жанында бирдее кизи калбаган. Айдарда, карындаштарына айткан: „мен Иосиф мин! адам емди тұрү-бе? “Же карындаштары кару айдалбадылар; алар тезе анын алдына алаң полуп турагалдылар. Аларга Иосиф айты: „маа жууктагар“, теді. Айдарда, алар жууктап пазып келдилер. Иосиф айты: „Египет јерине садып пу јерге йгенибис деп, емди ачынып ачуланбагар, слердин тезе тыныгарды корып алзын деп, мені Кудай йген. Ачана полголы еки жыл полды, емди кыра сүрбес, аш кеспес пеш жыл калды. Слерди јерде тұрү артызарга улу арга-была коруп алзын деп, алдыгардаң мені Кудай йген. Је слер мені пері йген емес, Фараонго ада едип, анын үй ажына пий едип, Египет јериндегі елине паш едип тургускан Кудай мені пері йген. Капшыгаинча адама парып, айдыгар, сениң уулын Иосиф муныйип айдып јат: „Кудай мені Египет јериндегілердин ончозына паш едип тургусты деп, келгин маа, саадабагын. Сен Гесем јеринде јуртаирзың. Сен маа жуук полорзың: сениң уулдарыңнын уулдары, јоон малын, оок малын, не барын

ончозы маа жуук турарыгар; ачана база пеш жыл болор: сені жоксырабазын деп, ұй ажын не барын үребезін деп, слерді азрап турарым. Пу слердің көзүгер, карындажым Вениаминнің көзі көрүп туру, пу слер-біле менің уузум ермектежип турганын Египет жерінде неле магымды, ончо көрүп уканыгарды адама айдып перігер. Капшыгайча адамды пері алып келігер“, теді. Анип айдала, пір енеден чыкан карындажы Вениаминның мойнына жыгыла тўжўп, ачулу ўн-біле йлай берді. Вениамин аны мойнынан кучактап алып, йлай ок перді. Иосиф ончо карындаштарын окшонып, йлаганча кучактап турды. Айдарда, карындаштары анын-была ермектештилер.

(Свиданіе Иосифа съ братьями).

Орочы карындаш Вениамин

Осиптың мойнынан кучактай алды.

Екі көзүнўн жажы төгўлўп,

Екі карындаш йлажып турды.

Екў енеден өскўс калып,

Екў туштажып йлажып турды.

Ончозы Осипка жыгыла тўжўп,

Осипты окшонып йлажып турды.

Карындаштардың йлашканына

Калык жуулужып йлажып турды.

Иосифтың карындаштары келді деп, Фараонго, анын кижілеріне угулган. Айдарда, Фараонго, анын алдына жүрген кижілеріне жарамык полгон. Айдарда, Иосифка Фараон айты: „ештектеріне аш

коштоп алып, Ханаган јеріне алып парыгар деп, карындаштарыга айт. Адагарды, анын кижілерін маа алып келзіндер; мен аларга Египет јерінің јакшызын перерім; алар пу јердің јемідін јіп јадар. Саа јакшы айдып турум: адагарды, палдарын, ұй кижілерін алып келерге пу јердің абралары - была барын, аларды алып келзіндер. Кажы керек немелерден калгыдый ползо, аа ачынбагар. Мен теже аларга јердің аказын перерім“, теді.

Айдарда Израильдың уулдары аниіда еттілер. Фараонның айтканы - была, Јосиф аларга јолго азык перді. Ар кажызна сөселіштиріп кийерге киім перді. Вениаминга ұч јўс мөңўн акча переле, пеш кат киім перді. Аниіп ок адазына ийерге Египет јерінең не јакшы пўткендерінең он ештеке коштоп перді, аа ўзері паза он ештеке аш уруп переле, јолго јіп келерге азык перді. Јосиф карындаштарын аниіп аткарып айты: „слер јолдо ўзери пойларыгар керішпей парыгар“, теді. Алар Египет јерінең чыгып, Ханаган јеріндегі адазына јеттілер. „Сениң уулын Јосиф тўрў деп, адазына айтылар: „ол емді Египет јерінде ончозына паш полуп туру“ теділер. Је Јаков ічінде алаң полуп, аларга пўтпеді. Айдарда, алар Јосифтың неле деп айткан сөстөрін айдып перерде, аларды алып келігер деп, Осиптың ийеберген абраларын көрөлө, Јаковтың јўрегі омок полды. Айдарда, Израиль айтты: „Јосифты тўрў деп кулагым-была уканым, олодо маа полор; менің уулум Јосиф тўрў јазын; пойум, өлгөлөкө, парып көрўп аладым“, теді.

(Радость *Иакова*).

Обөгөн Осипты угагеле,

„Өлгүнче, парып көрөдүм“, теді.

Иаковтын жүрегі омок полды,

Жайнаган пої, кубыксыї перді.

„Екі көзімнің жарыгы теді.

Ерке уулумды көрөдүм“, теді.

„Кубадым менің езен жазын“,

„Кунуқан пойум жедедім“, теді.

„Көзүмнің палазы Осипка“, теді,

„Көрүжүп-аларга паралым“, теді.

Египет жерінде Осипка жедерге,

Желігип мендей жүре берді.

9.

Израиль ончо пойының журты-была көчип чыкты, Вирсавияга жеделе, Кудайга мөргү етті. Кудай Израилга түжүнде көрүнүп, айты: „Иаков! Иаков!“ теді. Иаков айты: „мна мен“, теді. Кудай айты: „мен Кудай, аданның Кудай мін. Египет жеріне парарга корукпа; мен тезе анда сенег улу ел өскүрерім. Мен сенің-біле кожо Египетке парарым; анан сені ойто алып чыгарым. Иосиф пойының колы-была сенің көзүңді жаап салар“, теді. Иаков Вирсавиядан чыгып, жүрүп ійді; Иаковтын уулдары пойының палдарын, үй кижилерін, Фаронның ийеберген абразы-была отурзып алып, жоон малын, оок малын айдаганча. Ханаган жерінде жадып тапкан неле жөбжөзін алганча, Иаков канча пар калдыгын, уулдарының уулдарын, кыстары-

наң чыкан жеен палдарын алганча Египетке пой-
была кожо көчүрүп келді. Иаковтан тараган тын
тоозы, Египет жеріне келип журтаганы жетон пеш
кіжі полгон. Иосифтын адазы Иаков журту-была кө-
чүп клаатканын угала, абразына аттар јектіріп
алып, Израильга уткый чыкты. Уткый чыгала,
Гесем теген јерде келип туштады. Адазын көрө-
лө, мойнынаң кучактай алып, үстүне јүстүге ий-
лай берді; ийлады, узака ийлады. Израиль Иосиф-
ка айты: „сен емді-дее тұрұ жазын, сенің јүзүң көр-
дім, емді өлөдім“, теді.

Көкшім Осипка једегеле,

Көзүңүң јажын көлдөй төкті.

Арка мойнынаң кучактай ийлажып,

Арынгаң пойлары ийлажып турды.

„Палдаң тату палам“, теді,

„Паза көрөрім тебедім“, теді.

Өбөгөн ийлап айдып турды.

„Өлгөн палам тұрұ жазын“, теді.

Көкшім ийлап айдып турды:

„Көзүм тұрұде көрдім“, теді.

„Көркүлү јүзүң көрдім“, теді.

„Көкшім пойім өлгөім“, теді.

Адаң, карандаштарын, пар кіжілері-біле кө-
чүп келді деп, Иосифка Фараон айты: „Египет же-
рі көзүңе көрүңе туру, көзүң тийген јердің јак-
шызына аларды журтадып кой“, теді. Иосиф ада-
зын акелип, Фараонго көргүсті. Иаков Фараонго
алкыжын перді. Фараон Иаковтан канча јашту-
зың? деп сурady. Иаков айты: „көчкүңдеп јүрүп,

ертiрген күндерим жүс одыс жыл ерти; жүрген күндерим ас, ачулу, адаларымнын көчкiндеп жүрген күндерине жетпеди“, теди. Иаков Фараонго алкыжын переле, чыгып келди. Иосиф адазына, карындаштарына Египет жеринде Рамеес теген жердин жакшызын перип журтадып койоло, ончолорына не керегин перип, амырын журтадып койды. Алар анда журтап, сүрекей көптөп, өзүп жаттылар. Иаков Египет жеринде он жети жыл жүрди, жажаган жакшынын ончозы жүс төртөн жети жаш полгон. Иаковтын өлөр күнү једип келерде, Иаков Иосифты кычыртып алып айты: „мен сенин көзүне жакшы көрүнген ползом, Египет јерине менин сөөгүмди салбассым деп, чыны-была маа бийан едерим деп, колдорынды менин жанбажым алдына салып көргүн. Мен тезе адаларым-была кожо јадаин, сен мені Египет јеринен алчыгып, саларзын“, теди. Айдарда, Иосиф адазына айты: „айткан сөзүн-биле анида едерим“, теди; Иаков айты: „карган“, теди. Иосиф карганды. Иаков анын тайагынын үстүгү пажына пажырып салды.

10.

Анын кийинде Иосифка айтылар: „адан ууру жадыр“, тедилер. Иосиф Манассия теген уулы-была Ефрем теген еки уулын алганча адазына келген. Айдарда, кижилер Иаковка айтылар: „уулын Иосиф саа келип жат“, тедилер. Айдарда, тыңыдынып турала, төжөгүне отуруп койды. Иаков Иосифка айты: „ончоо чыдаир Кудай Ханаган жериндеги Луза теген јерде маа көрүнүп, мені алкаган, айдарда,

маа айткан: „Мен сені үрендү едерім, көптөдөрүм: көп ел сенен өскүрүп тарадарым. Пу жерди сенің калыгыңа чак түгенгиче мензінерге перерім теген“, теді. Мен поо келгелектег озо Египетте туулган сенің Ефрем-была Манассія екі уулың Рувим-была Симеон екі уулымдый, аларың менің ползындар. Алардаң чыгар палдарың сеніі ползындар, алар карындаштарының бірзі болуп карындаштарының үлүүне кіріжер. Израиль Иосифтың уулдарын көрөлө, пу кем? деп сурады. Иосиф айты: мундагы жерде маа Кудайдың перген менің уулдарым“, теді. Израильдің карызы једің, екі көзү тумарык полуп, јарт көрөлбейтен полгон. Иосиф ол уулдарын алдына акелип, тургузуп перерде, ол аларды кучактай алып, екілезін окшып алды.

Іаков Иосифка айты: „мен сенің јүзүң көрөрім деп іженбедім, маа емді сенің палдарыңды Кудай көргүстү“, теді. Иосиф аларды адазының тізезінен кедері једініп ійеле, пойі аа јерге јүзүнен јыгыла пажырды. Иосиф екі уулын колынаң једініп алып, Ефремін оң колуна тудунуп, Израильдың сол колуна туш едип, Манассія теген уулын сол колуна тудунуп Израильдың оң колуна туш едип, екілезін Израильдың алдына тургузуп перді. Је Ефрем күчү-дее ползо, Израиль аның пажына оң колын салды; Манассія озо чыкан полгон-даа болзо, Манассіяның бажына сол кодун салды; је ол өнөтін колдорын аниіда салган. Аниідагеле Израиль Иосифка айты: „Авраам-была, Исаак адаларыбістің пагып јүрген Кудай, пүгүңгі күнге јетіре мені күдүп јүрген Кудай, ар јаманнаң мені коруп јүрген Ангел пу пал-

дарды алказын. Авраам, Исаак алаларыбістің адын адап, менің перген адым алардың үстүнде ползын. Алар јер ортозына өзүп, көптөп көптөзін“, теді.

Іаковтың он колын Ефремнің пажына салганын көрөлө, Осип комылаган. Айдарда, адазынын он колын Ефремнің пажына алып, Манассіянын пажына саларга алып, адазына айткан: „Ада! андый емес, пу тезе паштапкы чыканы, он колынды анын пажына сал“, теді. Адазы подбой айты: „уулым піледім, піледім; мунаң-даа улу калык тараир, ол-доо улу полор; је, күчү карындажы анан улу полор. Анын үренінен көп тоолу калык тараир“, теді. Анип айдагеле ол күн аларды алкады, айты: „Израиль сенің адын-была алкап айдар: Ефремге, Манассіяга полгондый, Кудай саа полдырзын“, тiip. Айдарда, Ефремді Манассіядан улу едip тургусты; Израиль Іосифка айты: „муна мен олүп праадым. Кудай слер-биле полуп, адаларыгардың јеріне ойто јандырзын. Аморрей кижілерінен кылыш-пыла, саадак-пыла јуулап алган јердің пір ұлуўн карындаштарынан сені артыктап, саа перip јадым“, теді.

■ V ■

Калганчы чак.

(Последний вѣкъ).

Сүреендү јаргы түжер тушта,
Сүреен полор калыка.

Кокый тезен, корон тезен!

Коромгыда не болгой!

Каан Кудай салды салза,

Каандар журты түймеір.

Кокый тезен, корон тезен!

Коромгыда не болгой!

Журт коскылып жу киргежин,

Жумулар көскө јаш толор.

Кокый тезен, корон тезен!

Коромгыда не болгой!

Ел көбізі кырыла берер,

Ене балаа талбас полор.

Кокый тезен, корон тезен!

Коромгыда не болгой!

Јерге толо сыгыт полор,

Јелігіп јүрері јок полор.

Кокый тезен, корон тезен!

Коромгыда не болгой!

Албатаа андый пу болгоны,

Адак кіні пу емес.

Адак кіні болгон тушта,

Ачу корон анда полор.

Јер теңере чайбала берер,

Јеле тулар косколор.

Ачу корон анда болор,

Албаты коркор чак једер.

Агаштың пұрұ төгүлгөндій,

Агарган жылдыс төгүлер.

Ачу корон, анда полор,

Албаты јонго коркут полор.

Күн жарыгы пөктөлө берер,

Күндү кизи күнуга берер.

Ай жарыгы пөктөлө берер,
Ачу корон анда болор.
Чагын чылап жалып ийзе,
Чак жеткені ол болор.
Кудай пої көрүнүп келер,
Кудай үнү угылар.
Екі жанын канатажып,
Елчі түжер үрлежип.
Елдің болзо өлгөндөрі,
Еді пүдүп, тірілер,
Кудайдың салган күннең жарык,
Кудайдың крезі көрүнер.
Крес салынган ару жондор
Кресті көрүп сүгүнер.
Ангелдар туруп сыбыскы тартса,
Алыс жердең жунаір.
Алыс жердең жунап келзе,
Ачу корон анда полор.
Жаркыны-была жерді пүркеп,
Жайачы Кудай жаргы едер.
Жаман піјар кілінчектү
Жарыгын көрүп полорбос.
Ечкіні койдон пөлүп ийгендй,
Екі пашка пөлүп ийер.
Кілінчек жогын он жанына,
Кілінчектү сол жанына.
Актуларга Кудай айдар:
„Ак жарыка кірігер“! тіір.
„Анда слерге мөңкү жыргал,
„Амыр енчү ползын“, тіір.
„Күндү жерде слер жүргенде,
„Күндүлеп мені санадыгар.

„Коот жарык слерге ползын,
„Корон слерге тийбезин“.
Айас кўнде кўн тийгендй
Актулар жалып чыгарлар.
Ару емес килнчектў
Арынчык кыйынга тўжерлер.
Солында турган жамандарды
Соок кўрўп Кудай айдар:
„Каргышка калган слер жамандар,
Карачкы отко парыгар“! тїр.
Кўрмўскў жарамык иш кылынып,
Кўрмўстїн кулы полгоныгар,
„Ачу корон слерге болзын,
„Анда кўер от ползын“.
Кудайды пїлбес кара жандулар
Кудайдын магын кўрўлбес,
Кўрмўскў пала алар полуп,
Кўрмўс колында жайнаїр.
Жайнап йїлап алар турза,
Жайачы Кудай кїлебес.
Жайачы Кудай жангыш айдар:
„Жалбыш отко парыгар“! тїр.
Жексїнчїлў жыландый болуп,
Жеткерге жўзўндеш болорлор.
Жерден жалбак талай отко,
Жеткер-бїле кыйналар.
Жайабас кыйын учу жок полор,
Жанан чыгары жок полор.
Жачу корон аларга болор,
Жалчыгар кїжї жок болор.
Жачуун кыйгы салып турар,
Жачу корон токтобос.

Туулган күнүн кармап турар,
Туулбазамчы кайдат тiр.

V.

Килiнчектi сiнезiн едiнег айрылганда кемзi-
нiп сыктаганы.

(Плачь души грешника по разлученiи съ тiломъ).

Кече полдым едiмде,
Кечiрiлдiм чын jерге.

Мундый корон,
Муны бiлбедiм!

Едiмде полуп jургенде,
Еш неменi бiлбедiм.

Мундый корон,
Муны бiлбедiм!

Сiрлi Ангел айрылды,
Сiнем жайнап полбоды.

Мундый корон,
Муны бiлбедiм!

Кiркiй сiнем iйлады,
Кiп кыйалын санады.

Мундый корон,
Муны бiлбедiм!

Килiнчекке пастырып,
Килебедiм боима.

Мундый корон,
Муны бiлбедiм!

Олiр күнiм санабай,
Орi Кудай тебедiм.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Кудай сөзін мен тообой,
Кунугар јерге мен тўштім.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Алтын мөнүн табарга
Арынганым тек калды.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Ада енем күндүлебей,
Ада Кудай каргады.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Пайрам күнді күндүлебей,
Паза мені каргады.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Кадрат полгон бойымды,
Каан Кудай каргады.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Тўрўде пїар мен едїп,
Тўнерїк јерге мен тўштім.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Јаман јазык кїп едїп,
Јалбыш отко мен тўштім.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Тўшкен одым тереп јат,
Тїш кыјрты мунда јат.

Мундый корон,
Муны билбедім!
Айабас кыйын мунда јат,
Анаг чыгары јок јадыр.

Мундый корон,
Муны билбедім!
Төрынганды көрбедім,
Толынганым кайдадыр.

Мундый корон,
Муны билбедім!
Ар јаманды көп едіп
Айдынбадым јазыгым.

Мундый корон,
Муны билбедім!
Кіингі күнүм сананып,
Кілінчерім айтсамчы.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Түбү јоко түшкенче
Түрүде йлап јүрзөмчи.

Мундый корон,
Муны билбедім!

Сапаам ару тутсамчы,
Салым-была јүрзөмчи!

Мундый корон,
Муны билбедім!

ОТ ДЪ ЛЪ Ц.

ПРАВОУЧИТЕЛЬНЫЯ СТАТЬИ.

П П Ö Л Ü К.

УТКЫ СÖС.

И.

Кара сагышту кижі.

(Злоумышленникъ).

Кара сагышту кижі

Каран куйген оттый.

Кара сагышту ер кижі

Канга öштү пöрдий,

Карындаш нуры жок полып,

Канду көзі чагылып жүрер.

Каныгып керіш етсе,

Кан жіген іттій полор.

Кижее жаман айтырза,

Кірлү ічі жазылбай жүрер.

Көзі окту ползо, аткыдый полор;

Көзі жілбілү ползо, кенеткідій полор.

Азулу пöрі кой көрбес,

Андый кижі кижі көрбес.

Узака унутпай жүрер,
Уузы-была каргап жүрер,
Үй кижинин андыйы
Үүрүзүн сүүбес уйдый.
Кайнап турган сагыстый полуп,
Каныгып каны кайнаир.
Каш камагын жеміре көрүп,
Каныгып, кижини каргап жүрер;
Ерине ермек айтырбай,
Екі көзіне кан чабылар.
Кіжі палазын суук көрүп,
Кішінең каргап калар.

Кара сагышту муну ук:

Кара суга жылан кыштаир,
Кара сагыштуга көрмөс уйалаир.
Кара жыланды кижі сүүбес,
Кара сагыштуды Кудай сүүбес.
Кара сагышту каргышка калар,
Камынып чыкпас талайга түжер.

III.

Шокчы кижі.

(Пакостник).

Жаман шокчы кижі
Жаман кезім палудый:
Жаман палу кижі кенедер,
Жаман шокчы кижі түредер.
Жаман палудың ірігі түгенбес,
Жаманның шогы калбас.
Жаман палу сөөкө једер

Жаман шокчы тынга једер.
Жаман палу југушчаан полор,
Жаман шокчы օштօօчи полор.
Жаман палуды јазарга кўч,
Жаман шокчыны ўредерге кўч.
Жаман палу кижі кунуктырар,
Жаман шокчы кижі йладар.
Жаман палу јазылбай јўрер,
Жаман шокчы кемзінбей јерер.
Өпкօлօц шогын едip јўрер,
Өлօр кўнўн санабай јўрер.
Тўредip кижинi шоктоп јўрер,
Тўбеке тўжерin езенбей јўрер.
Кара санап шоктоп јўрер,
Каргышка каларын пилбей јўрер.
Жаманы тудуц, шоктоп јўрер,
Јаргаа тўжерin пилбей јўрер.
Iчи ачыбай шоктоп јўрер,
Iчкерi парар јерin санабай јўрер.
Пайга шогын јетipip јўрер.
Пажы парарын пилбей јўрер.
Өскўске шогын јетtipip јўрер,
Өчўп каларын пилбей јўрер.
Кօнўгўп едер шокчы кижі
Кօрмօскօ најы полор.
Јелipip једер шокчы кижі
Јеткерге јепсел полор.
Шокчы! муны ук:
Тарынып шок едер кижі
Таамы тўбўне тўжер.
Өчօжip шок едер кижі
Өчўгў отко тўжер.

Ачынбай шок едер кижі
Ачу кыйынга тўжер.
Поина килебес шокчы кижі
Пожовбос коронго тўжер.

■ ■ ■.

Кўйўнчөөк кижі.

(Завистникъ).

Кўйўнчөөк кижиниң ичї
Кўйгек палудый.
Пай кижее кўйўнзе,
Палуга туттурган кижидий полор.
Кижее аай полгонын укса,
Кірлў ичї кўйўп јўрер.
Јўзўнў жараш кийимдў кижее
Јўрегі кўйўп кўйўнўп јўрер.
Јардак јўрген кижини көрзө,
Арынып јўрген иттиј полор.
Астам алган кижини укса,
Алкызын плааткан кижидий полор.
„Артык јөөжө менде ползын“, тїр.
Өндўдин кийер кебине кўйўнер,
Өскўстин өпкө јигенине кўйўнер.
Кўмўжи көп кижі көрзө,
Кўўни јанган кижидий полор.
Көп малду кижее кўйўнзе,
Көгіз урулу кижидий полор.
Алтыны көп кижі көрзө,
Ачуга тўшкен кижидий полор.
Көркўлў немені кижиде көрзө,

Көзі-біле жігідй полор.
Чынга чыкан һөкөрін укса,
Чыраи самырап јүрер.
Өчөжіп јүргеніне оғ ползо,
Өпкөзі чеметтү кижидй полор.

Күйүнчеек кижі! муны ук:
Күлү калган оттын јарыгы јок,
Күйүнчеек кижинин күні јок,
Күзелен јерге јылан јуулар,
Күйүнчек кижее көрмөс јуулар.
Андый күйүнчеек кижі
Айна көрмөскө најы полор.
Күнек ічіндегі јылан јексінчилү,
Күйүнчеек кижі Кудайга јексінчилү.
Күйүнчеекти көрмөс сүер,
Көзі јумулза, кул едер.

IV.

Тарынчаак, керішчеен кижі.
(*Гитъливый, любящий ссоры*).

Тарынчаак, керішчеен кижі
Табарып јүрер іттиј:
Табарып јүрер іт,
Таныштаа кижее үрер.
Тарынчаак, керішчеен кижі
Тарынбастаа сөскө керіжер.
Пууда турар үреген іт
Пура настырбай үрер.
Пуурсабас керішчеен кижі

Пужуун укпай керіжер.
Пош жүрген үреген іт
Полгон немее үрер.
Поин пілінбес керішчеен кижі -
Полгоонбой керіш едіп жүрер.
Ічкерлеп үрер іт кижі тудар.
Ічкіде керішчеен кижі согыш едер.
Еркештеп кижее үрер іт
Ежіке пастырбай үрер.
Енчкіпес керішчеен кижі
Енезін тообой керіжер.
Акшырып чыгар үреген іт
Атту-даа кижіні тудар.
Аракыда керішчеен кижі
Адазын-даа тообой согор.
Кылыгы жаман іт тудаган полор,
Керішчеен кижі согушчаан полор.

Тарынчаак, керішчеен! муны ук:

Тарынчаак керішчеен кижі
Таамы одын тадыр.
Кара сагышту керішчеен
Каан Кудайга каргадар,
Өпкөлөп керіш едер кижі
Өлгөндө уятка калар.
Жабарлап керіш едер кижі
Жаргыда пуруга калар.
Енезі-біле керіш едер кижі
Еркіні жок кыйалга тўжер.
Адазы-была керіш едер кижі
Арынчык кыйынга тўжер.
Калык жарсыткан керішчеен кижі
Калганчы чакта пуруга тўжер.

Краакай керішчеен кижі
Кыйынчык кыйынга тўжер.

V.

Өчөш, сөс укпас кижі.
(Упрямый).

Өчөш, сөс укпас жаман кижі
Өчөжинег өлөр төөдй.
Өчөш, сөс укпас, жаман кижі
Өпкөлөнзе, сөс укпай, жондонор.
Жаткан төөні пөрү тутса,
Жатырза, жідіріп турбай жадар.
Жаман өчөш кижіні
Жаака соксо, сөс укпас.
Жондонып жаткан төөні
Жоно кессе, турбас.
Жондончоок өчөш кижіні
Жондой айтса, сөс укпас.
Палкашка жаткан төөні
Пажына соксон, кыймыктабас.
Паш пербес өчөш кижіні
Пашкарып айтсаң, сөс укпас.
Туул сескен төө жатса,
Тумалаза турбас.

Сөс укпас, өчөш кижі! муны ук:
Өчөш жаман кижіні
Өштү көрмөс мензінер.
Кулагына тыгдабас өчөштін
Кудайга мөргүү жарабас.

Өпкөлөнөр өчөштүн
Өлөрүн көрмөс сакып.
Кубулгаан өчөштөн
Каан Кудай жексінер.
Кара сагышту өчөшти
Каан Кудай кармап.
Шиденіп отурар өчөшти
Шілемір көрмөс кулданар.
Өчөш кижее он шібее,
Өлзө, Кудайга жарабас.
Кажан жаман, өчөш кижі
Каанның жарыгын көрбес.

VI.

Копчы кижі.

(Клеветник).

Ер-біле кадыттың копчызы
Еді кодурлу кижіді:
Кодурлу кижінің колы енчікпес,
Копчы кижінің тілі енчікпес.
Кодурлу ет кол амыратпас,
Копчы кижі журт амыратпас.
Укан сөзін улаартып жүрер,
Учураганга коптон жүрер.
Коп сөскө коолонуп жүрер,
Кожыктанып коптон жүрер.
Копты койтып айдарга
Копчы тілдү кадыт жаман.
Кара кускун жуулза, сек табар,

Кадыт кижі јуулза, коп табар.
Коронду ашты ічерге коркушту,
Копчы кижі-біле оттурарга коркушту.
Көрмөскө тіл полуп,
Көпті ійладып јүрер.
Јыйрындаган јылан кижее јексінчүлү,
Јілбілү копчы Кудайга јексінчилү.
Коронду јылан кижее јарабас,
Копчы кижі Кудайга јарабас
Копчы кижее пийан јок,
Коромында коот јок.

VII.

Сайгакчы кижі.

(Коварный).

Сайгакчы јаман кижі
Сары путту сайгактый:
Сары путту сайгак мал амыратпас,
Сагыжы јаман сайгакчы јурт амыратпас.
Саап турган уйды
Сайгак саап, теміндірер.
Сагыжы јобош сайыты
Сайгакчы кижі түймедер.
Енчигіп јаткан малды сайгак тургузар,
Ештү јүрген кижіні сайгак пулгаір.
Казыка пуулаган атты сайгак туйладар,
Кадыту ерлү кижіні сайгакчы кунүледер.
Енчигіп јүрген малды сайгак сыбырар,
Ерлү кадыту кижіні сайгакчы айдар.

Сагыскан көргөнине шайраир
Сайгакчы кижі көрбөгөнүн айдар.
Көрөлөп айдар сайгакчы кижі.
Көрмөске тилмеш полор.
Көптү йладар сайгакчы кижі
Көрмөске иштеген кул полор.
Каралап сайгак айдар кижі
Калык каргыжын алынар.
Кууруп сайгак айдар кижі
Кудай карыгыжына түжер.
Өштөп сайгак айдар кижі
Өлгөндө оттон чыкпас.

Сайгакчы, муны ук:

Сары комдыт жыланды кижі сүүбес,
Сайгакчы жаман кижині Кудай сүүбес.
Сайгакчы өлүп сайалар,
Сай сөөгін каргадар.
Куурмак сайгакчы өлөр,
Кудултуп Кудай каргаир.

VIII.

Елікчи, каткычы кижі.

(Насмъшникъ).

Елікчи каткычы кижі
Етке жүгүшту палудый:
Етке жүгүшту палу
Кижі едін арталар.
Елікчи жаман каткычы
Кижі адын артадар.

Етке жүгүштү палу
Кіжее тийзе, арыдар.
Елікчи жаман каткычы
Кіжі көрзө, каткырар.
Етке жүгүш палу жүкса,
Ет ірідип жуунабас.
Елікчи, жаман кіжі көрзө,
Ерді ырбаип жуунабас.
Енчикпес кабагаан ит
Ырканып жүрер.
Узака полор палудын
Уузы пүдүп жазылбас.
Уканын еліктеір кижинің
Уузы жабылып тымыбас.
Алдажына кірзе, ажын ічер,
Айлына жанза, еліктеп айдар.
Кіжі еліктеір каткычынын
Кийні жаман, уйатту полор.
Кіжее киксип каткырар кіжі,
Кийинде poi ачуга түжер.
Енезін еліктеп айдар кижинің
Еен полуп, журту калар.
Адазын еліктеп айдар кижинің
Арт кийніне жаман полор.
Өскүсті еліктеп каткырар кіжі
Өлгөндө улу уйатка калар.
Өштөп еліктеп жүрер кіжее
Өрө Кудайдын каргыжы једер.
Кунуканды еліктеп жүрер кіжее
Кудайдын сүреендү кыйалы једер
Ачулуды еліктеп жүрер кіжі
Ачу корон кыйынга түжер.

IX.

Төгүнчү кизи.

(Джецү).

Төгүнчинин сөзі
Төөнүн јинидий:
Төөнүн јини ичерге јарабас,
Төгүнчинин сөзіне пүдерге јарабас.
Төгүлген сузын курсак полбос,
Төгүн сөс туза полбос.
Түдүн тартынган карлыгар,
Төгүндеп айдар уялар
Түрмеде отурган кунугар,
Төгүндеп айдар уялар.
Көбүктү ірін кижее јексінчилү
Коптодор төгүнчи Кудайга јексінчилү.

Төгүнчи, муны ук:

Каралап айдар төгүнчи
Карагуй кыйынга түжер.
Кожуктап айдар төгүнчи
Корон кыйынга түжер.
Жамандап айдар төгүнчини
Јайачы Кудай каргаир.
Карганып айдар төгүнчидең
Каан Кудай јексінер.
Кудай јексінген төгүнчи
Кунугар кыйынга түжер.

Х.

Култур мекечи.

(Лукавий обманщикъ).

Култур мекечи кижі
Куйругу узун тұлкүдй:
Куйругу-была тұлкү ит мекелеір,
Култур кижі тілі-біле ел мекелеір.
Курту ет кижее жоболон,
Култур кижі елге жоболон.
Куйулгак суга јүзерге јаман,
Култур кижее коштонорго јаман.
Кумақту ашты тиш сүүбес,
Култур кижіні јон сүүбес.
Кургак ағаш пүрленбес,
Култур кижі јаранбас.
Кул јаманы пийне јарабас,
Култур кижі кижее јарабас,
Кулбалјыган јылан кижее јексінчілү
Култур кижі Кудайга јексінчілү.

ХІ.

Мактанчы.

(Хвастливый).

Ўрүкшіп мактанар кижі
Ўрген малдың куугундй:
Ўрген малдың незі пар?
Ўреп парар јелі пар.

Ўрўкшиген кижиниң нези бар?
Ўпке калар төгүни бар.
Ебеш акча таап алза,
Елбек едип мактанып жүрер,
Жазаирга пилбестее ползо,
Жаак жапай мактанып жүрер.
Сўрлў кеп кийп жүрзе,
Сўбезин тайанып пазып жүрер.
Кубурчып мактанар кижее
Кормос аа коштонып жүрер,
Кормос аны көкүдип жүрер,
Көзи жумуларың сагып жүрер.
Өчүгү отко тўжўреин деп,
Өлөр күнўн сагып жүрер.

ХИ.

Черчен, чечеркеек кижі.

(Бойкий на словахъ, любящій многословитъ).

Чечеркеек, черчен кижі
Чеметтў кижидий:
Чеметтў, тудуналбай јоткирер,
Черчен енчикпей, чечеркеир.
Чемет ууру суук тийдирбес,
Черчен кижі сөс айтырбас.
Уузын тутурбас ат жаман,
Уузын тудунбас черчен жаман.
Жарыгы јок қос јалтанбас,
Жаман черчен поинан уйалбас.
Чеендегі порсук калжанын пилінбес,

Черчен кижі жаманын пілінбес.
Челдү ет тішке кысталар,
Черчен кижі сөскө кысталар.
Челдү етті ит плаажар.
Черчен кижі сөс плаажар.
Черчен! муны ук:
Челдү терені сагыскан сүер,
Черчен кижині көрмөс сүер.
Челген палкаштаг кижі жексінер,
Черчен кижиден Кудай жексінер.
Чергіге кирген тийиң аттырар,
Чечеркөөк кижі көрмөске каптырар.
Чечек карыгып; салкынга түжер,
Черчен өлөр жаргыда уйалар.

XIII.

Пагай, пыяр тилдү кижі.

(*Люблящій сквернословитъ*).

Пагай тилдү кижі
Палкаштагы чочкодый:
Палкаштагы чочко „уймалдым“ тебес,
Пагай тилдү кижі „уйалдым“ тебес.
Палкаштагы чочконы көрөргө жаман,
Пагай тилдүдүн сөзүн угарга жаман.
Пыяр сөстү айдып жүрер,
Пиргіжип көрмөс айтырып жүрер.
Пагай, пыяр тилдү! муны ук:
Пака, жылан кижее жексінчилү,
Пагай тилдү Кудайга жексінчилү:

Телімзеп айдар пыҗар кижіден
Төгередегілер јексінер.
Кижіні каргап айдар кижі
Кіінде поі кыйынга тўжер.
Көрмөс адап јўрер кижі
Көрмөс отурган кыйынга тўжер.
Малды јамандап айдар кижі
Мақтулу јарык көрбөс.

XIV.

Улу кўўндў тообос кижі.

(Гордый, непочтительный).

Улу кўўндў, тообос кижі
Узын ачкан јыландый:
Уулу јыланды кижі сўўбес,
Улу кўўндўді Қудай сўўбес.
Узы уулу јылан кижее каршу,
Улу кўўндў кижі Қудайга каршу.
Узун пүттү турнанын ўнў јаан,
Улу кўўндўдін тiлi жаан.
Төңбос суга јылан кыштаір,
Тообос кижее көрмөс уйалаір,
Тон тежігінен јел кірер,
Тообос кўўндўге јел кірер.
Тоду куштын јумы көскө ойын.
Тообостын кылығы көрмөскө ойын.

XV.

Жамыркаак, сайркаак кижі.
(Властолюбивый, честолюбивый).

Жамыркап жүрер кижі
Жаман кылыкту аттый:
Жаман ат семірзе,
Жанына көнөк пуулатпас.
Жаман кижі пайыза,
Жамыркап кижі жуудатпас.
Сайгакту тегенекти тударга жаман,
Сайыркак кижини көрөргө жаман,
Кіш жакалу тон кийзе,
Кижини көрүп тообой жүрер.
Сүбезин тайанып жүрер,
Сүркелеп чалчып жүрер.
Кижі уузынан сөс чыгарбас,
Кийксип удур айдып жүрер.
Айга кирзе төрчи полор,
Аракы ичсе чалчык полор.
Жаргак тонду жокту көрзө,
Жамыркап, аны жаман көрөр.
Жаман палу кижее каршу,
Жамыркаак кижі Кудайга каршу.
Сары ирпиди кижі сүүбес,
Сайыркакты Кудай сүүбес.
Жамыркаак, сайыркаак! муны ук:
Сайыркак сайалар,
Жамыркаак жайрадылар.

XVI.

Ковымай, жазанчык жокту кижі.

(Шеголь).

Жокту кижинин жазанчыгы
Жол ичиндегі чечектій:
Жол ичиндегі чечек путка пастырар,
Жокту, жазанчык кижее соктурер.
Кокымай кижі пелін пуктебес,
Коромгы жірін жок тебес.
Кускее корунуп жазанып жүрер,
Кундегі ижин езенбей жүрер.
Кокымай кижі жазанып жүрер,
Колына иш тутпай жүрер.
Тыжы жалтырап жүрер,
Ичи калтырап жүрер.
Жепселдү жазалын кийиниш алза,
Жексиниш ишке кирбей жүрер.
Киш жакалу тон кийзе,
Кижини корзо, мондулуп жүрер.
Тулкү жакалу тон кийзе,
Тубун сананбай, кокуп жүрер.
Пары жогын сананбай,
Пайрамдап пазып жүрер.
Алымы коп-тее ползо,
„Алтын жакалуды кийедим“ тиір.
Сай акчазы жок ползо,
Саанду уйуй перип алар.
Садучы пудуп пербезе,
Сактатка адын салып ийер.

Јіір ічерін јоксынбай,
Јілбілү јазал кійіп јўрер.
Пашка јўзўндү кійімге полуп,
Пайга парып пажын салар.
Алып перері јок ползо,
Артканын сібіріп перер.

Јазанчык кокымай! пу ўлгерді ук:
Јазанчык јабызаір,
Јамынары јок полор.
Кокымай короір,
Кором јіірі јок полор, теген.

XVII.

Пайрамды тообос кіжі.

(Непочитающий праздниковъ).

Пайрамды тообос кіжі
Паткака паткан малдый.
Паткака паткан малды чыгарбаза, өлөр,
Пайрамды тообос кіжі кемзінбезе, өчөр.
Кудайды кўндўлеп, пайрамдабас кіжі
Кубаттулу јарыкты көрбөс.
Агаруларды кўндўлеп, пайрамдабас кіжі
Агарулар јеріне кірішпес.
Езіріп пайрамда јўрер кіжі
Екі кат кілінчеке тўжер.
Ойынга пайрамда јўрер кіжі
Отту таама тўжер.
Кудай алкап пайрамдабас кіжі
Кудайдан кезік алынбас.

XVIII.

Ат мантадып жарыш едер кижі.

(Охотникъ до конскихъ бловъ).

Ат мантадып жарыш едер кижі
Аза міндіріп унаалап жүргендй.
Јанажа туруп ат жарышса,
Јарманып көрмөс кожо келер.
Јарыжып клаатканын улус көрзө.
Јанын согунуп кыйгырар.
Қоштой туруп ат жарышса,
Қоштонып көрмөс кожо келер.
Қойу турган улус жарыш көрзө,
Қол көдүрүп кыйгы едер.
Еже мантап аттар келзе,
Екі жандап камчылаір.
Маргаан алып ат келзе,
Мантадарга көрмөс келер.
Јеніжелбей, жарыш келзе,
Јеткер еезін тұртұп турар.
Маргаанду жарыш көргөн улус,
Маалкадып, мактап турар.
Теңеже мантап жарыш келзе,
Телбідерге көрмөс келер.
Тең чыканын улус көрзө,
Тем кожуп, каттап парар.
Қоп улус көрөгеле,
Қосторін курчудуп, керіш едер.
Собурлужуп жарыш келзе,
Соок көрмөс кылчыктаір.
Солунзунуп улус көрзе,
Собурлужуп, согыш едер.

Ат манталап жарыш едер! муны ук:
Адына ачынбас катту пуурлуды
Ада Кудай пурулаир.
Камчылап адын кыйнаир кижі
Калганчы чакта уйалар.
Жарыштап пайыган кижіні
Жарыка Кудай жуутпас.
Маргаанга сабылган кижі
Мактулу жарык көрөлбес.
Карамдап маргаан алар кижіні
Каан Кудай каргаир.
Жарышка жуулган кижілердің
Жанына көрмөс жууктаир.
Сактат салышкан кижілердің
Сагыжын көрмөс пулгаир.

XIX.

Тандырлап тартар комысчы.

(Музыканти).

Тандырлап тартар комысчы
Тайылга тайар камдый.
Тайылга тайар кам кижі
Таамы көрмөзін алкаир.
Тандырлап комыс ойноир кижі
Таамы көрмөзін көкідер.
Тенере кычырар кам кижі
Телбіп тескініп камдаир.
Тандырлап комыс ойноир кижі
Телбіп темініп секірет.

Тандыр комыс кагаачы! муны ук:
Тайлга тайатан кам кижі

Таамы тўбўне тўжер.

Тандырлап комыс ойноір кижі

Таамы кыйынына тўжер.

Секіртіп комыс ойноірды

Сенбес отко тўжўрер.

Тандырлап жуулужуп секіреечілер!
муны угугар:

Тайылга едіп жірге

Татар улус жуулар.

Тандырга секіріп ойноірга

Татары жоктор жуулар.

Тайылгаа жуулган кижілер

Таамы айагын ічерлер.

Тандырга жуулган кижілер

Таамы одын ічерлер.

Тайылгадаг жіір кижілерді

Татулап көрмөс жідірер.

Тандурлу комыска секіерерді

Таамы одына тўжўрер.

Тўнгейлежіп секіерерді

Тўбў жоко тўжўрер.

Калык кайкадып секіерерді

Каан Кудай каргаір.

Көбўрчўп көкўп секіерерді

Көрмөс алып кулданар.

XX.

Картка жірген ойынчы кижі.

(Картежникъ).

Картка жірген ойынчы кижі

Кабака жірген ічкічідій:

Кабака кирген ічкічі кіжі
Калганын періп ічер.
Картка кирген ойынчы кіжі
Калганын салып ойноір.
Аракыдаг чыкпас кіжі
Ач ўреніне кілебес.
Акчадан карт ойноір кіжі
Арткан јөжөзіне кілебес.
Ажыра аракы ічерді
Айна көрмөс өлтiрер.
Акказын картка ойноірды
Ачындырып көрмөс јок едер.
Кабака сабылган кіжіні
Калышпай көрмөс еежер.
Картка сабылган кіжіден
Каан Кудай ыраір.

Картка кычалу! муны ук:

Картаг јөжө тапканнын
Калдыгы кулга јўрер.
Картка кычалу кіжі
Калганчы тўпте кайылар.
Көзөргө кычалу кіжінің
Көзінің јажы төгүлер.
Көрмөс көзөргө көкўдўп јўрер,
Көзі јумуларын сакып јўрер.
Көзөргө сабылган кіжіні
Көрмөс мензініп кулданар.
Картаг пайыган кіжее
Калганчы чакта пийан јок.
Кадран-была картчыны
Каан Кудай картаір.

XXI.

Кайчы, чөрчөкчү кижі.

(Сказочникъ).

Жилбилү чөрчөк айдар кижі

Жылан жуулар ічеендй:

Жылан жуулар ічеенге

Жылдың жылан кыштаір.

Жилбилү чөрчөк айдар кижее

Жилбідер көрмөс кыналар.

Кайлап чөрчөк айдар кижее

Камның көрмөзі тийлігер.

Желігін чөрчөк айдар кижі

Жеткер ойноір комыс полор.

Коолонып чөрчөк айдар кижее

Коштонор көрмөс наажы полор.

Кам кижі көрмөстін кулы,

Кайчы кижі аның ок кулы.

Кайчы чөрчөкчү! муны ук:

Кайкадып чөрчөк айдарды

Каан Кудай каргаір.

Куйбулап кайлап айдаргы

Кудай кыйа көрөр.

Татузынып чөрчөк айдарды

Таамы одын тадыір.

Чөрчөк угаачылар, муны угугар:

Камның тайылгаазы көрмөстін,

Кайчының чөрчөгү төгүннің.

Камдыкка жуулган кижілер

Көрмөстін түжүрүтүн ічер.

Кайга жуулган кижілер

Көрмөстін төгүнүн ічер.

Кычаланып чөрчөк угарды,
Кыйынчык жерге тўжўрер.
Өнөттин чөрчөк угарды
Өлгөндө көрмөс кыйнаир.
Чынга салып угар кижі
Чын жерде уйалар.
Кайаа жуулган жыланнан кижі жексінер,
Кайга жуулган кижіден Кудай жексінер.

XXII.

Уурчы кижі.

(Воръ).

Кудай тебес уурчы кижі
Курагы жүрген итти:
Курагы жүрген ит тойбос,
Кудай тебес уурчы пайыбас.
Курагы ит чулан заи тенір,
Кудай тебес уурчы журт заи тимзіир.
Курагы ит не туштаганын жіир,
Кудай тебес уурчы не көргөнүн кабар.
Кара сагышту уурчы
Казыра жібей енчиклес.
Адын сананбас уурчы кижинин
Арказы чубука кўйўп жүрер.
Коромол едер уурчы кижі
Корон ачуга тўжер.
Өрткө куйген агаш пўрленбес,
Өштөп жүрер уурчы өрлөнбөс.
Урук агашка кирген тин өлөр,
Ураа кирген кижі өчөр.

Калык кадраг каргадып јүрер,
Кармап алганы јукпай јүрер.
Ууртап алган көбүк курсак полбос,
Уурлап алган неме туза полбос.
Көпті ийладар уурчы кижі,
Көрмөске перинген кул полор.
Кадрагнын јолы карачкы отко.
Уурчынын јолы улу отко, теген.

XXIII.

Күјүрчү, плаачы кижі.

(Грабитель).

Күјүрчү, плаачы кижі
Күдерлү палалу пөрүдй:
Күдерлү палалу пөрү
Күдүде турган кой көрзө, плааир.
Күјүрчү плаачы кижі
Күмүштү кижі көрзө плааир.
Күндүлеп күјүрчү переле,
Күјүрчү көптөдип плаап јүрер.
Сыйлап күјүрчү переле,
Сыйрып, сыктадып плаап јүрер.
Жаманын јакшылап переле
Жаңыдан артык плаап алар.
Жарым алым төлейгеле,
Жада калганын күјүрчү салар.
Өңдөжип јүрген кижизи-біле
Өөштөжип јаргылажар.
Сактап аларга переле

Саанду жаңызын плаап алар.

Журувду тонын переле,

Жуулап плаап алар.

Жармынып жаба таштайгеле.

Жагыс тонын плаап алар.

Оскўске одушке переле,

Жок жаңызын плаап алар.

Төркўлеп келгенге переле,

Төбөлөп төлөдүп алар.

Төлүгө мал переле,

Төлү деп плаап алар.

Астамдаирга саду переле,

Артыспай малын айдап алар.

Катту, камыр переле,

Камыры плаап алып парар.

Кіжінін кўмўжін алала,

Кўжўреп карганып ійер.

Алганын „албадым“ деп,

Антыгып јудунуп ійер.

Кўжўрчі, плаачы! муны ук:

Кўжўрчі кіжінін кўні очөр,

Кўмўжў көрўнбей түгенер.

Кожыктап көп алар кіжінін

Коромында корон полор.

Антыгып кўжўреп алар кіжінін

Ач ўрені ійлап јўрер.

Жазыгын Кудайга айдынбаза,

Жалбыш отту кыйынга түжер.

Таштап кілінчегін айдынбаза,

Таамы түбўне түжер.

XXIV.

Екі санаалу кіжі.

(Двоемысленный, неустойчивый въ своихъ предположеніяхъ).

Екі санаалу кіжі
Енчү јүрбес салдадый:
Енчү јүрбес салда јолын пузар,
Екі санаалу кіжі јуртун пузар.
Јаранбас салданың сүргеніне,
Јаранып аш чыкпас.
Јаңыс санаалу емес кіжінің
Јаду јурту оғдөнбес.
Көндікпес салда пулғанып јүрер,
Көп сағышту кіжі уудылып јүрер.
Айланып јүрген салда ат арыдар,
Айры санаалу кіжі айлын јудадар.
Көбүк ічкен кіжінің курсағы тойбос,
Көп санаалудун іжі пұтпес.

XXV.

Седен-секірме кіжі.

(Кто многое замышляетъ, и ничего не исполняетъ).

Адын сананбас секірме кіжі
Ала јымду сағыскандый:
Ала јымду сағыскан
Токтоның јерге отурбас.
Адын сананбас секірме,

Токтонып жерге журтабас.
Сагыскан чулан саин учар,
Сананбас секірме журт саин көчөр.
Семірбес малдын піди көп,
Секірме кижинин сагыжы көп.
Секірме атка мінерге коркушту:
Секірме кижее пүдүрге коркушту.
Пүдүрелбезин „пүдүрерим“ тийр,
Пүдүн жылга пүдүрелбей салар.
Паштаганын пүдүргелеке,
Пашка немеңи паштаир.
Күүнгерип күнге неме етсе,
Күүнине тий таштап ийер.
Тилибеле пүдүрүп жүрер,
Тиштеп жири жок полор.
Секірме кижі! пу үлгеерди ук:
Су көрбөйчү өдік чечпе, теген,
Сурабайча су кечпе теген.
Сагыскан куйругун ел еежер теген,
Сагыжы көптү ер еежер теген.

XXVI.

Жарынчы, төлгөчү, рымчы кижі.

(Разного рода ворожеи).

Жарынчы кижее жарык жок,
Жайачыдаң пийан жок.
Жарынчаа көрмөс коштонуп жүрер,
Жарынга түжүп көрүнүп жүрер.
Жарыннаң көрүп пүдөр кижини,

Жаргыда мензип кулданып алар.
Төлгөнчөө көрмөс ебеліп жүрер,
Төгүн-біле жакшыркап жүрер.
Төлгөчөө пүткен кижилер
Түгенбес кыйынга түжерлер.
Рымчы кижі Кудайдан ырап,
Рымдап көрмөс чундап.
Көрмөс чундаган рымчы кижі
Көрмөс колуна кунугар.
Төлгөчинің кыйны түгенбес,
Рымчының кыйны рабас.
Жарынчының кыйны жадагалбас.

XXVII.

Шалбыр кадыт.

(*Неопрятная жена*).

Уйалбас шалбыр кадыт,
Уйазын жыдыдар куштый:
Уйазын жыдыдар куш
Жымыртказын жыдыдар.
Уйалбас шалбыр кадыт,
Паалдарын жудадар.
Айак калбагы ташталып жадар,
Айагының ічі жудап жадар.
Казаны, сускызы ташталып жадар,
Карызы тестелү айлдап жүрер.
Пазар жерін жунбай жүрер,
Палазының жудун арлабай жүрер.
Күнегінің кірін жунбай жүрер.

Күн изігінче уктап жадар.
Чала пыжырып жіп жүрер.
Чачы уужып такталып жүрер.
Төгүлген суун артпай жүрер,
Төр ежігін жыдыдып жүрер.
Колтыгы кызарып көрүнүп жүрер,
Колы-была көктөбөй жүрер.
Жайрастап пазып, айылдап жүрер
Жамандап кижині коптоп жүрер.
Жуду сарас жудуун пілбес,
Жудені кадыг жудун пілбес.

XXVIII.

Шалбыр ер кижі.

(*Неопрятный муж*).

Жаман шалбыр ер кижі
Жаман таргар термендй:
Жаман тартар теермен
Жармалап аш пузар.
Жаман шалтыр ер кижі
Жаду жүртун пузар.
Ежігінін алдын мал пазар,
Езіліп палкажы чеіліп жадар.
Абразы коомой шалтыр полор,
Ат мантаза чачылып калар.
Ер жепселі шалтыр полор,
Енірге жетпей, одылып калар.
Чачын таранбай, үркеп жүрер;
Чанагы оодылза, жазалбай жүрер.

Чарыгы отурза, пазылып жүрер,
Чаганактанып жадып жадар.
Талалган немезин жазабай жүрер.
Тамкылап отуруп жадар.
Едер немезине килебей жүрер,
Ерте турбай уйуктап жадар.
Паткагына падып жүрер,
Палкажын жапшырып үйге кирер.
Шалтыр шайрап калар,
Сананбас сайалып калар.

XXIX.

Жуунчаак, кыйга пай кижі.

(Скупой болат).

Жуунчаак, кыйга пай кижі
Жумуртка паскан куштый:
Жумуртка паскан куш
Жумурткам суубазын деп кунугар.
Жуунчаак, кыйга пай кижі,
Жууганым үрелбезин деп кунугар.
Өлөр күнүн сананбай,
Өскүстерден кысканар.
Кудай маа перген тебей,
Кунуканга килебей жүрер.
„Тоголоп салганым корбозын“ деп,
Торологон кижее ачынбай жүрер.
„Жоксырап калбаин“ деп,
Жоболдуга пербей жүрер.
Ачуга түшкен полүш сураза,
Акчаа каруузып, унчукпай жүрер.

Жуунчаак, кыйга пай! муны ук:

Кудай тебес кысканчык пай

Кудай жүзүн көрөлбөс.

Өлүп праадып кысканар кижі

Өлгөндө өчүп калар.

Комыдалдудан кысканар кижі

Корон ачуга poi түжер.

XXX

Инд. № 1751

ВЪ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ КОММИССИИ ПРИ БРАТСТВѢ СВ. ГУРІЯ
продаются слѣдующія изданія Православнаго
Миссіонерскаго Общества:

- 1) О переводѣ православныхъ христіанскихъ книгъ на ино-родческіе языки. Практическія замѣчанія *Н. Ильминскаго*. Ц. 30 к.
- 2) Ученіе предъ принятіемъ св. крещенія, съ переводомъ на бурятскій разговорный языкъ. Ц. 25 к.
- 3) Господа нашего Ісуса Христа святое Евангеліе отъ Мат-ея. На вотяцкомъ языкѣ. Ц. 50 к.
- 4) Священная исторія Ветхаго и Новаго Заѣта. На вотяц-комъ языкѣ. Ц. 50 к.
- 5) Воскресная служба шестаго гласа. На татарскомъ язы-кѣ. Ц. 10 к.
- 6) Ученіе о святой Христіанской Вѣрѣ, изложенное въ бесѣ-дахъ съ бурятами, съ переводомъ на нарѣчіе сѣверо-байкальскихъ бурятъ. Ц. 40 к.
- 7) Букварь для крещеныхъ татаръ. Ц. 5.
- 8) Наставленіе христіанское св. Тихона. На вотяцкомъ язы-кѣ. Ц. 15.
- 9) Чинъ исповѣданія и како причащати больнаго. На чуваш-скомъ языкѣ. Ц. 10 к.
- 10) „Завтра прииду“, изъ твореній св. Тихона. На татарскомъ языкѣ. Ц. 3 к.
- 11) Грамматика монголо-бурятскаго разговорнаго языка, со-ставленная протоіереемъ А. Орловымъ. Ц. 4 р. 50 к.
- 12) Житіе св. Авраамія, мученика болгарскаго. На татар-скомъ языкѣ. Ц. 5 к.
- 13) Священная исторія Ветхаго и Новаго Заѣта на нарѣчій сѣверо-байкальскихъ бурятъ, съ приложеніемъ картинъ. Ц. 60 к.
- 14) Житіе святителя Николая, Епископа Мурлякійскаго. На нарѣчій сѣверо-байкальскихъ бурятъ. Ц. 10 к.
- 15) Господа нашего Ісуса Христа святое Евангеліе отъ Матеея. На мокшанскомъ нарѣчій мордовскаго языка. Ц. 25 к.
- 16) Акыл бия торган князя Ц. 15 к.
- 17) Пасхальная служба. На чувашскомъ языкѣ. Ц. 15 к.
- 18) Житія святыхъ первоверховныхъ апостоловъ Петра и Павла и святителя Николая. На чувашскомъ языкѣ. Ц. 16 к.
- 19) Иман княгясе. Молитвенникъ. На татарскомъ языкѣ. Ц. 10 к.
- 20) Азбука Сюссогой гулани. Для инородцевъ Нарымскаго края. Ц. 20 к.
- 21) Священная исторія. На остяцко-самоѣдскомъ языкѣ. Ц. 20 к.

- 22) Объясненіе праздникоу св. Церкви. На остяцко-самоѣдскомъ языкѣ. Ц. 30 к.
- 23) Молитвы и о сердечной молитвѣ къ Богу. На остяцко-самоѣдскомъ языкѣ. Ц. 50 к.
- 24) Стихи на крещено-татаркомъ языкѣ. Ц. 10 к.
- 25) Служебникъ на церковно-славянскомъ и татарскомъ языкахъ. Ц. 4 р.
- 26) Воскресное всенощное бдѣніе на церковно-славянскомъ и алтайскомъ языкахъ. Ц. 75 к.
- 27) Евангеліе отъ Маттея на чувашскомъ языкѣ. Ц. 30 к.
- 28) Священная исторія Ветхаго Завѣта. На восточно-черемисскомъ языкѣ. Ц. 25 к.
- 29) Священная исторія Ветхаго и Новаго Завѣта. На алтайскомъ языкѣ. Ц. 40 к.
- 30) Книжка для чтенія инородцамъ. Ц. 10 к.
- 31) Первоначальные уроки русскаго языка для татаръ. Ц. 10 к.
- 32) Послѣдованіе Пасхи. На татарскомъ языкѣ. Ц. 15 к.
- 33) Краткій катихизисъ. На восточно-черемисскомъ языкѣ. Ц. 20 к.
- 34) Священная Исторія Ветхаго и Новаго Завѣта. На эрзянскомъ нарѣчій мордовскаго языка. Ц. 40 к.
- 35) Краткій татарско-русскій словарь, съ приложеніемъ нѣкоторыхъ славянскихъ словъ съ татарскимъ переводомъ. Ц. 10 к.
- 36) Произведенія народной словесности — обряды и повѣрья Вотяковъ казанской и вятской губерній. Ц. 50 к.
- 37) Букварь для чувашъ, съ приложеніемъ русской азбуки. Ц. 40 к.
- 38) Господа нашего Іисуса Христа отъ Маттея святое Благовѣствованіе. На тунгусскомъ языкѣ. Ц. 25 к.
- 39) Краткій катихизисъ, повседневныя молитвы и евангеліе на св. Пасху. На тунгусскомъ языкѣ. Ц. 20 к.
- 40) Поучительныя статьи въ стихахъ и прозѣ на алтайскомъ языкѣ. Ц. 25 к.
- 41) Священная исторія Новаго Завѣта. На восточно-черемисскомъ языкѣ. Ц. 25 к.
- 42) Разказы изъ Священной Исторіи Ветхаго и Новаго Завѣта. Съ означеніемъ удареній косыми буквами, для упражненія въ чтеніи крещеныхъ инородцевъ. Ц. 40 к.

Цѣны обозначены съ пересылкою.

Съ требованіями обращаться въ Казань, къ члену Переводческой Коммиссіи. Э. Профессору Духовной Академіи В. В. Митрополитову.

